

FLORENTIN SMARANDACHE

...PESTE MARI SI TARI...

jurnal de profesor in Africa

Editura Perpressicius, Bucuresti

2002

ISBN 973-8477-01-8

Câteva cuvinte despre odiseea acestui manuscris

Scris în Maroc, în perioada 1982-4, pe când lucram ca profesor cooperant de matematică, la Lycée Sidi El Hassan Lyoussi din Sefrou, Délégation de Fès, în urma acordurilor de colaborare culturală româno-marocană, carnetul legat cu sârma spiralat și coperit grena, lucioase, se pierduse în toamna anului 1984. Pe 2 iulie în acel an plecasem cu familia în concediu în România, lăsând obiecte, cărți și manuscrise (literare, matematice, rebusiste) în Maroc, unde trebuia să mă reîntorc pe 15 septembrie la începerea cursurilor liceale. Petreceam fericiți vacanța pe la rude, ne ascultau prietenii cu atenție când, la începutul lui septembrie, suntem anunțați de la Romconsult București că s'au reziliat contractele pe linie de învățământ între români și marocani. A fost o mare lovitură pentru mine! Îmi planificasem în timpul de repaus, să public alte cărți: noi proiecte, noi iluzii.

M'am suit în tren până în capitală, str. Matei Millo, nr.7, lângă Palatul Telefoanelor. Speram să se revină asupra deciziei, ori să ne trimită în altă direcție. Dar Algeria nu primea decât cadre didactice universitare, cu doctorate (pentru că la noi mai existau și... făr!). Coasta de Fildeș, Guinea franceză nu erau acceptate de ai noștri, care considerau condițiile de trai de acolo precare pentru un european.

Motivele "rezilierii contractelor" erau misterioase. Cei de la Romconsult dădeau din colț în colț, se eschivau, răspundeau ambiguu. "Nu s'au înțeles la bani", că românii ar fi solicitat o nouă mărire de salarii, în afara celei din 1983 cu 5%, Ministerul învățământului din Rabat ar fi refuzat, și-atunci s'a terminat cu această cooperare. "Nu a vrut tovarșul Ceaușescu să semneze." De ce? se nedumereau profesorii. "Noi nu putem să-l întrebăm."

Sau: "N'a vrut tovarșă Elena Ceaușescu să semneze", murmurau alte glasuri.

Romconsult-ul își închidea gura automat. Nimeni nu îndrăznește să ceară socoteală familiei prezidențiale pentru deciziile sale. Se credea că vina ar purta-o chiar funcționarii de la Romconsult, dar s'ar spăla pe mâini, transmitând în mod neoficial, că decizia ar fi dictată de foarte de sus. O aserțiune care nu putea fi nici verificată, nici cercetată.

Câți bani a pierdut țara în urma acestei întreruperi de cooperare? S'a estimat: de dolari.

Am fost revoltat în zilele acelea, întors pe dos. Am alergat încolo și înapoi. M'am zăcut. Audiență, apoi la directorul Romconsult-ului. Cereri.

- Bine, ziceam, de ce nu ne-ați anunțat la sfârșitul anului școlar despre rezilierea contractelor?

Cooperarea era prevăzută pe patru ani pentru ingineri și

profesorii de matematică, iar pentru cei de biologie, fizică-chimie, și sport de doi ani.

- N'am știut.

- Dar cine vroia să știe, eu?! Ar trebui să-mi plătiți drumul dus-întors ca să-mi ridic bunurile.

- Romconsult-ul nu vă decontează drumul. Nu e vina noastră. Era vorba de 19 000 de lei, avionul. "Tarom".

- Dar a cui este?

Și urmau explicațiile de mai înainte. Ne învârteam într-un cerc vicios.

Pe coridoarele acestei instituții l-am întâlnit pe Valentin Boju, conf. dr. la Universitatea din Craiova. Încerca, în zadar, să-și facă dosarul pentru Algeria. Era în hâr cu G., decanul de la Fizică, în urma susținerii tezei de doctorat în matematici a soției fizicianului. Boju afirmase că teza nu este demnă de secolul xx!"

G. se'nfuriase. Cum se avea pe "bune cu partidul, l-a aranjat" pe Boju. Pe deasupra, Boju se purta și ca un neconformist: umbla în bluji la cursuri, deși trecut de patruzeci de ani, popular cu studenții, și cu capul în cercetările lui de geometrie diferențială. Coresponda cu matematicienii străini. Ori, securitatea nu prea agreea acest gen de persoane. De-atunci Boju n'a mai trecut dincolo de granițele strâmte ale României. Primea invitații la congrese internaționale, dar nu le putea onora.

Ne făceam amândoi iluzii că o să ne întâlnim în Africa, eu cerusem Ministerului Marocan să mă mute de la Sefrou la Nador, port la Marea Neagră, excelent plasat lângă Melilla - oraș spaniol, D-l Boju ar fi fost repartizat la Oran, spre granița cu Marocul. Eram cumva apropiați.

Întreruperea, survenită chiar în preajma începerii anului școlar, i-a lăsat pe marocani cu fundul în baltă: fără cadre didactice! Probabil că pe această mizaseră forurile de resort românești când ceruseră mărirea salariilor. Dar, Ministerul Marocan ne-a înlocuit repede cu bulgari și canadieni din Québec. Contractul rupt, se crease o nouă problemă: revenirea profesorilor la posturile lor din România pe care funcționau atunci suplinitori, detașați, restructurați, și mama dracului de denumiri din astea, care de fapt mascau porțile de ieșire pentru privilegiații regimului. S'a produs o învalmășeală de mai mare frumusețe! La rândul lor, suplinitorii, detașați, restructurați etc. au căzut peste alții, și tot așa.

Ca să revenim la oile noastre, carnetul cu 90 de pagini, scrise de la sfârșit spre început - în manieră arabă! -, fragmentat, mai curând de impresii decât de călătorie, numit inițial "În nordul sudului" după jurnalul lui Radu Tudoran "La nord de noi înșine", acest carnetul rătăcise în vara anului 1984

în Maroc, împreună cu alte lucruri și obiecte deoarece, în mod normal, în septembrie trebuia să mă prezint înapoi la post. Rezilierea contractelor m'a surprins în România, era de așteptat, ghinionist cum sunt. A urmat calvarul luptei cu autoritățile pentru a-mi elibera un pașaport de turist. Deoarece Ministerul Educației și Învățământului de la București nu permitea reîntoarcerea în Maroc cu pașaport de serviciu. Alți bani, altă distracție! Dă-i și zbate-te! Noi cereri, noi aprobări, noi cozi în fața biroului de Pașapoarte din Craiova. Am luat-o cu cerșitul de semnături: la directorul Școlii, la secretarul de partid, la inspectorat. Apoi altă dandana: MEI nu acceptă plecări în străinătate în timpul anului Școlar, trebuia așteptat vacanța de iarnă.

- Tovarșe, le zic celor de la Minister, dar eu plătesc chirie la Sefrou trei luni de zile degeaba?!

Am primit, cu chiu cu vai, o recomandare de la Ministrul Învățământului, Ion Teoreanu, către secția de pașapoarte a Inspectoratului Județean de Miliție Dolj. În scurtă vreme am avut pașaportul verde, de turist, cu viză de ieșire, valabil zece zile, nu înainte de a fi prelucrat de lt. maj. de securitate Dina, "vedeți, că sunt persoane care vor să vă atragă de partea lor... mai ales acum... Știți că străinii ne vor răul...", eu aprobam cu oportunitate totul, "dacă întâlniți români fugiți și nu intrați în contact cu ei...".

Din fericire, M^{11e} Sophie Mugnier, colega mea de Școală, căreia îi trimisese o scrisoare din țară - nu mai speram vreodată să mai revin în Maroc - rugând-o să-mi vândă lucrurile *en gros*, din fericire deci Sophie nu-mi aruncase acest manuscris așezat între dicționare româno-franceze fiindcă arătau "mai îngrijit", cum s'a exprimat. Celelalte caiete le-a pus "pe foc" pentru că i s'au părut "ciorne, neimportante". Pe toate bunurile mele, strânse în doi ani, n'a putut scoate mai mult de 100\$, după ce schimbasesc la negru dirhamii marocani. Surpriza i-a fost cu atât mai mare când am apărut la Fès. Am început, așadar, cu sfârșitul. Pot să uit de cenzură și anticenzură și să reflectez lucrurile în real.

***

16 septembrie 1982, București. În așteptarea avionului.

Toată noaptea am călătorit cu trenul, cu bagaje voluminoase și grele. Nea Nelu m'a condus la aeroport, i-am dat 100 de lei și -și plătească taxiul la întoarcere. Locuiesc în Drumul Taberei, și 'ntotdeauna dau pe la el când trec prin capitală. Cu plecarea aceasta mă încerc un sentiment confuz, un amestec de frică în fața necunoscutului dar și curiozitate în raport cu inexplorabilul.

Când am părăsit de acasă, Mama-Tina a plâns. Tata-Lecu se agita vesel, și-i scriu că ar vrea să mă viziteze. Ieri am fost trist. Mi-era teamă iar, deși nu știu de cine... Mersul până la Craiova a fost, ca de obicei, obositor. Aglomerație pe rată, fum, gaze, praf și raie. Am lăsat în urmă Bălceștiul meu drag. Acum zilele îmi sunt numărate. Măine nu voi mai fi.

17 septembrie 1992.

Delegația Marocană nu mai sosea la Aeroportul Internațional Otopeni. Diferite variante: timp nefavorabil, avionul ar fi aterizat la Ankara.

Am dormit o noapte pe banchetele de burete din aeroport, zona neutră, mereu cu frica în sân că securitatea m'ar putea întoarce.

Auzisem că o familie, soți și soție, au fost coborâți anul trecut din avion când aparatul se pregătea să decoleze, motoarele huriau, un domn subțire cu obrazul fin a urcat scările și s'a îndreptat spre capătul avionului, stewardesa a anunțat că "tovarăși... să se prezinte la comandantul de zbor", cei doi ezitau, sperau să se pornească avionul pe pistă, pasagerii amuțiseră, nimeni nu sufla, domnul cel subțire a cerut din nou pașapoartele la control, soții identificați au fost coborâți și vzuți în compania domnului cel subțire. Era de-ajuns o anonimă din partea unui răuvoitor în care să fi fost scris că X vrea să rămână..., și adio viză de ieșire din România. De aceea căutam să nu deranjez pe nimeni, și-i ocolesc pe neprieteni, să nu afle cine nu trebuie despre intenția mea de a lucra în străinătate. Invidioși găseai la orice colț de stradă. Mai ales că eu mă ținam cu musca pe căciulă: detașat din industrie în învățământ, netitular, avusesem și incidente cu Gheban, directorul Întreprinderii de utilaj Greu în care eram încadrat, și cu secretarul de partid Constantinescu. M'așteptam din moment în moment să-mi aud numele strigat la stația de defuzare a aeroportului, "tovarășul Smarandache Florentin să se prezinte la "Biroul de informații", tremuram pe dinuntru dar încercam să-mi ascund trăirile sufletești. Mă speriască și reținerea preofesoarei M. E. pe peron, după cum șăușteau colegii mei. Și încordarea ne prelungea oederea. Controlul bagajelor nu se dovedise prea

intensiv, sc|paser| ca atare manuscrisele matematice Ńi poemele.
Ca s| deschid o parantez|: din Ńar| nu se permitea scoaterea în afar| a creaŃiilor personale decât cu autorizaŃia Serviciului pentru "ocrotirea" Patrimoniului Cultural Ńi ŃtiinŃific NaŃional, dar funcŃion|rii de acolo nu d|deau nici o autorizaŃie, de ce s|-Ńi riŃte poziŃia? Am b|gat Ńi eu capul în p|mânt Ńi m| preg|tisem s| declar c| nu Ńtiu de nici un patrimoniu. Neprudent din fire, am dat pe banda rulant| geamantanele pentru magazia de bagaje din burta avionului, chiar Ńi plasa cu mâncare. Vroiam s| m| simt uŃurat, f|r| nimic în mân|. Ńi-am r|mas prin urmare, pân| a doua zi dimineaŃa, fl|mând. Dolari nu aveam, s|-mi cump|r vreun sandwich de la bufetul improvisat.
Noaptea trecut| în zona neutr| am dormit-o iepureŃte. Întins îmbr|cat pe banchet| aŃipeam Ńi m| deŃteptam speriat s| nu plece avionul f|r| mine.

Nu mai sunt
ori sunt un altul,
pentru c| Ńi locul schimb| omul,
nu numai invers.

Sosit la Casablanca dup| patru ore jum|tate de zbor cu un avion Charter, de 200 de locuri. Pentru mine p|rea de lux. Ńi plutea aŃa de lin, la viteza lui de 1000 km/or|, încât parc| sta! Ne beam cafeaua ca în cel mai liniŃtit restaurant, dintr'o ceaŃc| plin| ochi, f|r| s| curg| o pic|tur|. În costul biletului, care era suportat prin contract de Ministerul Marocan, a intrat Ńi un dejun servit frumos în cutii albe de plastic cu inscripŃia <Air France>. Ca în era modern|, mâncarea era concentrat|: vreo 3-4 minuscule felii de pâine, Ńunc| presat|, brânz|, un compot format dintr'o singur| c|pŃun| foarte dulce, o pr|jituric|, Ńi o cafeluŃ. DeŃi de volum redus, se dovedeau consistente Ńi hr|nitoare. M| gândeam atunci c| unui Ńran de-al nostru, de la sap|, nu iar ajunge nici pe-o m|sea! Mânc|rurile dovedeau un gust excesiv oriental.

Dup| dejun am adormit ca un prunc, cum nici acas|, în pat, nu dormisem vreodat|. Oboseala de noaptea trecut| îŃi spusese cuvântul.

M-am trezit la Casablanca. Era sear|, zece Ńi un sfert. Prin hubloul avionului nu z|risem nimic fiindc| zburasem numai în întuneric. România avea trei ore înaintea Marocului, Ńi la decolare tocmai se înnegura. Ne deplasam în sens invers rotaŃei P|mântului, Ńi-atunci eu speram c| avionul va trece din zona întuncoas| la lumin|. Când avionul s'a în|lŃat puŃin la decolare, ap|reau luminile Ńtirbe ale BucureŃtiului. Apoi nu s'a mai v|zut nimic. România ap|rea ca o pat| neagr| pe harta nocturn| a Europei. Dup| o jum|tate de ceas, pe ferestruica din partea dreapt| a Charter-ului, se iveŃte un excelent asfinŃit de soare pe

un fundal închis. Speranțele mi-au crescut. "Deci, curând, se va ilumina." Zadarnic, fiindcă Marocul se învârtete și el odată cu pământul! urmând să intre în imperiul negurei.

În spațiosul aeroport "Mohammed V", din Casablanca, geamantanele și sacoșă (fără un mâner!) îmi soseau pe bandă. Ne-au încălcat în patru autocare, pe cooperanții români, iar bagajele în două camioane cu vârf, și transportați la "Centre Pédagogique" în Rabat.

Nu pot să uit duhoarea care m'a izbit la coborârea din avion, o vâltoare caldă îmi lovea obrajii, un miros neobișnuit pentru mine atunci mă învăluia. Simțeam un iz exotic.

În drumul de la Casablanca la Rabat nu-mi dezlipeam ochii de pe geam, plante ciudate, pentru oltean plimbat până acum ca gâina în jurul casei, se învâirau, Oceanul Atlantic din loc în loc. Eram mândru, îmi dădeau lacrimile de fericire. Iată ce-am reușit prin propriile mele puteri! Pentru că întotdeauna prinții mei, țărani îmbătrâniți de munca aspră a câmpului, nu mi-au putut oferi un mare sprijin, dar se bucurau văzând că mă descurc pe propriile picioare.

La "Centre Pédagogique" din capitala Marocului am servit masa, și am fost cazați pentru o noapte. Era într-o vineri, atunci am văzut întâia oară un ziar arabesc, cu șerpuțurile lor de litere.

18 septembrie 1982

Sâmbătă dimineața am semnat o grămadă de *papiers* și ni s'au înmănat 3000 Durhami de familie, ca prima de instalare. Unii, mai îndrăzneți, au cerut să le schimbe orașul. Fiindcă nu prea le aveau la francezi, am tăcut mîlc chiar și la întrebările funcționarului care se grăbea să-mi completeze formularele pe Sefrou, ca să nu-i pretindă și eu să-mi modifice repartiția. Lângă mine o domnișă fragilă mă îndemna "Hai, iscolește!", și ea se afla în aceeași postură, dar ne încurajam reciproc, mai ales că bărbatu-său era un papiș: el venise ca însoțitor, avea grijă de doi copii mici, iar femeia lucra.

Cei cu contracte de drept comun (CDC) am fost introduși într-o sală festivă. La tribună s'au așezat: Ambasadorul României în Maroc, Paul Popescu, Consulul Sasu, Reprezentanții Romconsultului - Instituția care ne recrutase: Dahnovici și Negoș, Reprezentanții ai Ministerului Educației Naționale Marocane. Toasturile s'au ținut în franceză - noi, spectatorii din sală, chipurile, cunoscători ai acestei lumbi - dar, spre surprinderea mea, cum se spuneau numai banalități, am prins totul. Îndeosebi, înțelegeam perfect când vorbeau românii noștri în "străinește". Aplauzele se declanșau automat, din inerție. După discursurile de generalitate (decât "totul despre nimic" - cum se exprima cândva, referindu-se la îngusta specializare, Octavian Paper în "Flacăra" - mai bine "nimic despre totul", ca acum!) am trecut în camera

al|turat|, unde mese lungi ne a|teptau înc|rcate cu felurite sticle |i sticlu|e colorate, cu limonade - care |ineau locul ulcelelor de vin |i toiurilor de |uic| de la serb|rile câmpene|i române|t, precum |i dulcele|uri orientale. De|i Marocul se g|se|te la vest situat de România, prin tradi|ie se afl| în est!

Eu am servit limonad| cu pai, fiindc| nu erau dintre cele obi|nuite. "Un frumos cocteil", aveam s| pricep mai târziu c| se nume|te.

Ehei, veselie dup| bani |i festivitate! Eu, Gheordunescu |i v|duva B|trân| (raprezentant|i jude|ului Vâlcea în Maroc!) am pornit-o bramburea prin Rabat.

Mai întâi o telegram| acas|, la nevast|, ca orice so|u iubitor. Gheordunescu a|ijderi.

Plimb|rile prin ora| m'au fascinat. Vedeam pentru prima dat| un palmier în realitate, îi ajungeam coaja de pe trunchi - ba nu, mint, mai avusesem ocazia la Gr|dina Botanic| din Cluj, unde participasem la Olimpiada Studen|easc| de Matematic| <Traian Lalescu>, |i ne dusesse Peter Hamburg conferen|iarul de Analiz| Complex|. Oamenii îmi ap|reau ciuda|i prin îmbr|c|minte. |ûranul din mine se sim|ea |ân|b|, se împ|una, ce-o s| se mai f|leasc| la ai s|i, |i câte o s| le povesteasc|! - fiindc| ei nu se avântaser| ca el prin lumea larg|... Ne-am oprit în dreptul unui butic |i am comandat câte un pepsi, "froid" accentuase Gheordunescu ne-am a|ezat pe scaune la taclale. Osp|tarul ne-a servit la |ânc |i-a rostit |i câteva cuvinte în englez|, râzând c| noi suntem "allemands"!... desigur din pricina celor doi blonji ca laptele (cât din partea mea, care aveam p|rul |i tenul brune, puteam fi considerat |i marocan |i italian si... african), iar a gr|i române|te sau nem|te "c'est la même chose", vorba osp|tarului.

Deoarece, cum înaintezi spre ecuator întunecarea este mai rapid|, n'am mai z|bovit pe gânduri |i ne-am luat t|lp|ûa.

Seara am cinat împreun|, noi, vâlcenii. De fiecare dat| m| apuca o foame de lup |i, chiar de nu-mi pl|cea mâncarea, pânl| la urm| nu mai r|mânea o pic|tur| în tav|, ceream |i supliment. Interesant |i modul de servire al mesei, de altfel foarte practic. Tava era împ|rûit| în 5-6 compartimente, buc|tarul turna cu polonicul în fiecare câte un fel de mâncare. pe vremea studen|iei mele craiovene, când luam masa la cantin|, tava ne servea doar ca simplu suport. Cu mintea mea de mojiç, |ûnut închis într'o singur| arie spiritual|, m| miram de orice noutate.

19 septembrie 1982

Cu noaptea în cap, duminic|, m| interesam de un mijloc de transport pânl| la Fès. Proasp|t venit, neavând experien|a umbl|rii prin lume, m'am l|sat în n|dejdea a doi b|rba|i de vaz|, cu neveste |i copii. |i m'a ajuns pre|ul dublu: în loc de 30 Dh

cît costa taxiul am plătit 70! Au tras pe mine, eu fleu am fost de când m'am născut. În final, pentru că n'aveam loc 6 persoane într'o mașină, s'au gândit ei că s'au sucit că m'au împins pe mine în două: bagajele în taxiul lor, iar eu într'altul numai cu arabi.

O conversație timidă am înfiripat cu un intelectual care stătea în spatele oficerului. Franceza mea ochiopată, mi-era rușine să-mi dezvălui carențele.

- Că cum o să vă descurcați cu limba? a pus tipul degetul pe rană.

- O învâlu eu, am răspuns cu gura moale. Lucrul acesta trebuia să-l fi făcut în țară, înainte de plecare. M'am scuzat că, spre deosebire de profesorii bulgari care erau scoși din producție cu un an înaintea că bogații 10-11 luni la cursuri intensive de limbă franceză la Sofia, de români nu se ocupaseră autoritățile, considerând franceza foaie la ureche pentru noi, latinii.

Timpul s'a dus. Am ajuns la Fès. Am luat două sticle de limonade foarte gustoase: Fanta și Atlas. Și-apoi, hoinar pe străzi. Uneam cu zgârcenie de bani. Atmosfera se arăta deosebit.

La "Grand Hotel" m'am întâlnit cu Mohamed. N'a vrut să-mi destăinuie și celălalt nume. A zis că-l cheamă numai Mohamed, ca pe cel din Cer. Printre musulmani numele ăsta e foarte răspândit.

S-a oferit, fără să-l fi rugat, să-mi arate Médina, am preferat să merg pe jos: vreo 2 km. Mohamed vorbea tare, gesticula, se jura că-mi va fi prieten. Și tot discutând noi, într'o franceză cât mai stălcită, deodată Mohamed îmi spune că-l așteaptă că el se duce să pisser. Am crezut că n'am înțeles, scuturând surprins capul. Și numai ce-l văd pe Mohamed al meu că se dă mai aproape de gardul de piatră și, ca orice câine, începe să urineze, deosebirea față de un câine fiind aceea că Mohamed nu ridică piciorul. Bărbații care treceau pe lângă noi râdeau de mine, cum stau și-l așteaptă, nu de el. Mohamed nici nu se sinchisea.

Médina constituie orașul vechi, mi-a oferit ghidul meu voluntar, conservat ca pe vremuri. Zidurile sunt înalte și au formă de cetate, cu turnuri de apărare.

Pentru un moment am crezut că secolele se derulaseră înapoi, ca în "Tunelul timpului", și m'am trezit în Evul Mediu. Străduțe foarte înguste, de doi metri, maxim trei, pe unde se agitau oameni și măgari. Existau și porțiuni atât de strâmte încât abia și croia loc un singur măgar cu povara de pe el. Când mă gândesc că la noi acest animal nu e bun de nimic, și aici cât e de folosit! Șracul măgar!

Arabii n'au dăruit nimic, au construit orașul nou alături. În România se demolează rămintele istorice în dorința de a desființa vechiul. Dar, este oare recomandabil?

Comerțul se desfășura mai înfloritor în Médina decât în centrul Fès-ului. Localnicii, în turbane și cmi albe lungi, stăteau înșira pe marginea drumurilor, și aia destul de "étroits", un nou cuvânt francezesc pe care îl învățam atunci.

Din prag am contemplat pe viu o moschee. Musulmanii intrau cu pantofii în mână, iar cei de altă credință n'aveau voie să pștrundă înăuntru. Ca atare m'am mulțumit doar cu ceea ce furasem cu privirea - mai bine zis: cu nimic. Mi-a rămas, totuși, senzația că aș fi putut vedea o moschee.

Mohamed mă învățea mai departe printre zidurile și străzile cimentuite, atât de asemuitoare.

Majoritatea arabilor se ocupau cu negustoria, încât te întrebai firesc: dacă totuși făceau comerț, atunci cine mai producea?

Importau mult și obiecte de calitate superioară, ale diferitelor firme occidentale. Prinsesem curaj și vorbeam multe cu Mohamed, îl întrebam cum se zice la una, la alta în franceză. Odată, neîntind care dintre *chevaux* și *cheveux* înseamnă "cai" ori "păr", i-am arătat un cal, și mi-a răspuns.

- Da? am ridicat sprâncenele mirat. Dar acela? Mi-am îndreptat degetul spre un măgar.

- Și, spune invariant însoțitorul.

- Păi, nu te uiți că sunt diferiți?

- Nu contează, glăsuiește impasibil. Cu alte cuvinte cal ori măgar e totuna!

20 septembrie 1982

M'am trezit de dimineață, cinci jumătate, cred că din cauza luminii de afară. Fenomen neobișnuit pentru mine în țară.

La hotelul autogării, CMT, m'a costat camera 28,5 Dh. Am făcut inundație de la duș și patronul m'a taxat încă 3 Dh, pentru femeia de servici.

Luni dimineața am plecat cu CAR-ul marocan la Sefrou. În loc de opt, a pornit la nouă. Eram singurul străin. Pasagerii trăgeau cu coada ochiului la mine, unii zâmbeau. Spre deosebire de ratele care circulau pe ruta Craiova-Bălcești, acest autocar arăta luxos, și n'plus nu lua persoane în afara locurilor, pe când în cursele românești trei sferturi din clienți stăteau în picioare. 6Dh patru bagaje, urcate deasupra și prinse într-o plasă de stofă, și 3 Dh biletul meu. Deci bagajele au fost considerate mai prețioase decât mine! De două ori! Am coborât din car foarte dezamăgit. Localitatea se prezenta de la început foarte arabă. Măgari circulau peste tot cu bagaje în cârcă. Semăna cu Médina din Fès. Mă voi adapta eu aici? Mă voi descurca? Mai ales că de la început îmi trezise repulsie.

Cu toată lumea vorbeam în franceză, dar cu mine însumi în română.

Ca să mă fac ușor înțeles, foloseam deseori mâinile, picioarele, tot ce era posibil și imposibil. Mimica, pantomimica.

De cum am sosit în Sefrou, locuitorii m'au "mirosit" c| eram str|in. Pentru ei str|in înseamn| francez. Ői tot str|in înseamn| bogat. C|utau s| stoarc| bani din piatr| seac|. Dezorientat, între dou| geamantane grele Ői dou| sacoŕe înc|racate, nu Őtiam încotro s'o apuc. B|ieŕa Ői de paiŕpe-cinŕpe ani au s|rit s| m| ajute. Am refuzat înfricoŕat. Tocmeam cu un taximetrist negricios s| m| transporte la un hotel. N'a l|sat sub 5 Dh Ői nici nu s'a deranjat s| trag| automobilul mai aproape de bagaje. Le c|ram pe rând, când un puŕtan s'a repezit s|-mi aduc| din urm|, cale numai de zece metri, sacoŕa r|mas|. Mersi de un astfel de sprigin, de ce n-ai ridicat un geamantan? M'am suit în taxi, puŕtanul cu mâna întins| la mine prin gemuleŕul taxiului. I-am pus în palm| 50 de cenŕi, nemulŕmit a strâmbat din nas în faŕa ŕoferului. Eu am ridicat îmbufnat din umeri, am bomb|nit ceva nervos, Ői taxiul a pornit. Foarte zgârcit m'am dovedit în primele zile pe p|mânt african, îmi tremura mâna pentru orice ban dat.

În Sefrou am tras la Hotel Sidi Lyoussi sau "El Hassan Lyoussi": fusese o personalitate religioas| dintr'o aŕezare învecinat|, care-i purta numle. S|tenii se mândreau c|, în urm| cu doi-trei ani, venise un american în satul lor s| studieze biografia acelui musulman care-ŕi dedicase viaŕa propov|duirii islamului.

Ŭin minte scârŕitul pietriŕului m|runt sub roŕile taxiului, în curtea hotelului, recepŕionerul galant în negru ducându-mi geamantanle pân| la uŕ. O camer| larg|, cu fereastra spre strad|, o minunat| perspectiv| se deschidea asupra or|ŕelului. M| plimbam atât de leger Ői excelent dispus.

Ajuns în dreptul liceului m| interesez, vorbind cu fric| francez|, stângaci, evitând propoziŕile sofisticate Ői conversaŕile lungi, m| interesez la Secretariat dac| mai exist| vreun român. Primisem instrucŕiuni din ŕar|, primul punct de sprijin în afar| trebuiau s|-l constituie connaŕionalii noŕtri.

- Da, sigur, mi se r|spunde, a mai venit o doamn| de acum patru zile. Ői mi-o prezint|. Din fericire o întreb în francez|, mai mult din reflex:

- Sunt bulg|roaic|, zice femeia.
- P|i, vedeŕi? o iau la rost pe secretar|.
- Dar nu vorbiŕi aceeaŕi limb|? se mir| ar|boaica.

M'am întreŕinut o bucat| de vreme cu "vecina" de peste Dun|re, uitând s'o întreb Ői cum o cheam|, ca în "Tanŕa Ői Costel"! Deŕi bulgara n'avea nici o tangenŕ cu franceza, se descurca mai bine ca mine în limba lui Voltaire.

Seara la hotel, m'a vizitat cealalt| familie de bulgari, care locuia în Sefrou de un an: Rosita Ői Slaveico. Era o familie vesel|. Rosita mi-a spus c| bulgara seam|n| cu româna, deoarece cuvântul "m|gar" este comun ambelor limbi. Slavy, cum

era alintat, avea o figur| tipic bulg|reasc|: must|ŭ mari ōi groase, tunse perie, faŭ roŭie ōi zâmb|reaŭ. Deoarece ea lucra ōi el nu, am f|cut remarc| impertinent| c| "Slavy" este femeia familiei, aplaudat de madam bulg|roaica.

În cealalt| viitoare familie (dac| b|rbatul doamnei Penka va obŭine aprob|rile pentru a veni în Maroc) este o situaŭie analoag|: soŭia lucr|toare, soŭul casnic. Încât mi-am zis: m|, bulg|roii |ŭtia sunt mai a dracului ca românii, pe neveste le pun la munc| iar ei trând|vesc!

21 septembrie 1982

Înŭeleg cam 60% din cât mi se vorbeŭte, avantajul fiind c| ascult franceza pronunŭat| de str|ini, iar prin gesturi (ha, ha!) ajung la 75%. Sunt ochi ōi urechi la cuvintele-cheie, apoi caut sensul propoziŭiei, reconstituind o idee pe scheletul descoperit.

Contactul cu elevii ōi profesorii-colegi îmi este dificil: se exprim| repede, în argou, eu nu m| dumiresc, îi evit. Încerc de zor s|-mi formez un vocabular minim de conversaŭie, în lupta mea linvvistic|.

Franceza mea românizat|, sau a lui Slavy bulgarizat|, sau a lui Mohamed arabizat|: m| amuz|...

M| simt ca un emigrant, având sentimentul alin|rrii. Singurul român într'un oraŭ cu 30 000 de locuitori! Aŭtept cu ner|bdare familia. Chiar dac| beneficiaz de bune condiŭii materiale, totuŭi nu am cu cine schimba o vorb|, n'am cui m| dest|inui - decât acestui caiet...

Localnicii, de la distanŭ, m| cunosc c| nu-s de-al lor. Se uit| arabii dup| mine! Când întreb câte ceva la vreo dughean|, îŭi dau coate ōi zvonesc c| sunt francez.

Am deprins primele cuvinte în arab|: *sidi, ben, suc, mulay*.

22 septembrie 1982

Ast|zi am scris, în total, 32 misive la toŭi cunoscuŭii ōi necunoscuŭii! Ce s| faci, e costisitor cu mulŭ prieteni! Am expediat, mai exact, vederi (fiindc| mi-e o lene s| scriu!):

Unui amic nec|s|torit, pe o carte poŭtal| înf|ŭŭând o ar|boaic| în dansul ei ōerpuit l|ng| o moscheie:

"Costele, îŭi trimit salut|ri din Maroc, precum ōi o frumoaș|... cadân|!"

Altuia: "Aŭtept "letters" de la tine / cu veŭti bune".

Lui Ioan Danil|, care-ŭi manifestase de câteva ori intenŭia s| m| intervieveze (pe teme rebusistice): "Acel proiectat interviu, re-proiectat, ōi re-reproiectat nu va mai avea loc!"

Doream s| aflu nout|ŭ din ŭar|: ce face X, dar Y, care mai e viaŭa literar| româneasc|, dar cea matematic|. Am scris, am scris, am scris la amici... precum ōi la in-amici, ultimilora pentru a-i oftica(!) Nu-mi puseser| ei beŭe'n roate, la

Inspectorat cât Ți la Securitate, spre a nu obȚine paȚaportul?
Îmi pl|cea s| fiu Ți cinic uneori, s| pl|tesc cu aceeaȚi moned|...

Am Ținut primele lecȚii. La ora întâia n'a venit nimeni! La ora a doua cinci elevi. Mai mult am mâzg|lit cu creta pe tabl| decât am vorbit. Dar Ți t|cerea este explicativ|.

24 septembrie 1982

Dup| o s|pt|mân| african| aud, în fine, un glas românesc, telefonasem la *Ambassade de la Roumanie*, în Rabat: (07) 278-99, ca s| aflu când soseȚte avionul de la BucureȚti cu soȚia Ți copilul. Dar am fost informat, foarte exact, c| funcȚion|raȚii de-acolo nu Țtiau nimic!

Ți tot dup| o s|pt|mân| de hotel, închiriez o locuinȚ cu 450 DH lunar. PreȚ bun! Mi-am mutat, una câte una, valizele, pentru a economisi banii de taxi. Casa era, bineînȚeles, goal| ca un pui de vr|bete. Pe ce s| dorm, pe ciment? M| consideram ca un Robinson Crusoe, nevoit s| reiau totul de la lingur| Ți furculiȚ.

Pentru început mi-am cump|rat pat Ți saltea - *une bonne affaire*.

Cu cele aduse din România m| puteam culca liniȚtit. Îmi mai trebuiau: o mas|, un scaun, un reȚou cu trei "focuri" (aȚa zic francezii, parc|-ar fi revolver automat!), o butelie Ți... gata.

Ța *suffit*. ReȚoul Ți butelia le-aȚ fi luat degeaba, fiindc| habar n'aveam s| g|tesc, dar n|d|jduiam c| va sosi nevasta (din cauza birocratȚiei de la Serviciul de PaȚapoarte din Craiova, ofiȚerii securiȚti refuz|nd în stânga Ți în dreapta, planau incertitudini asupra obȚinerii aprob|rii de c|l|torie a Eleonorei).

Etajul unu, pe care l-am ocupat, cuprindea: trei camere, buc|t|rie, sal| de baie, toalet| pe hol, iar deasupra teras| însoȚit| cu o panoram| minunat| a dealurilor dimprejur.

Parterul era plini de copiii gazdei, opt la num|r: Zakaria, Mohamed, Khader, Yassine (b|ieȚi), Ți Sabah, Souhaïr, Nahid, Siham (fete).

Camerele spaȚioase, ca pentru familiile de marocani. Fluiera vântul prin ele.

Am b|ut ceai ar|besc. Mi-a fost servit fierbinte, într'un pahar jum|tate plin de buruieni verzi. Pentru un moment am crezut c| se m|nânc| Ți frunzele! Dar, fiertura mi-a pl|cut, aȚa c| m'am gr|bit s| plec. I-am spus chelnerului c| vreau s| fac plata, el a dat din cap în semn c'a înȚeles, zicând Ți un oui, iar peste câteva minute mi-a adus un sfert de pâine!

Vinerea e s|rb|toare religioas|. Musulmanii merg la moschee. Se roag|. Orele de curs sunt scurtate la 45 de minute.

Îns| eu, neȚtiutor, când am auzit la *cloche* sunând, am tres|rit, gândind c| nici ceasul meu, ca Ți mine, nu se putea adapta noilor

condiții de viață (deosebi diferența de fuse orare, între București și Rabat, era de numai două ore).

După-amiaza e liberă. Femeile nu au voie să intre în moschee, pentru că sunt considerate pcurtoase(!) Bărbații, însă, își continuă rugăciunea: cu capul în jos și cu fundul în sus. Islamicii caută să atragă și alte nații la religia lor, pe care o proslăvesc. Într-o zi, aveam să-l surprind pe Mihai, care nu'mplinise nici doi ani, făcând mătănii. Se luase după Khader și Yassine, băieții cei mici ai gazdei, sau îl învățaseră - idee mai plauzibilă - chiar ei.

Câteva mame deschise trec prin oraș, iar indivizi îmbrăcați în costume festive bat tobe, tam-tam-uri, și urlă. Probabil cântă.

25 septembrie 1982

Mademoiselle Sophie Mugnier, care avea să devină parțial traducătoarea primei culegeri de matematică pe care am publicat-o "Problèmes avec et sans... problèmes!", m'a interpellat în curtea liceului, fixându-mi un rendez-vous la Fès, lângă Hotel CMT. Sophie preda matematica în același liceu, era dezinvoltă și de două ori mai înaltă ca mine! Eu știam că în limba română "rendez-vous" înseamnă "întâlnire amoroasă", de aceea m'am simțit foarte mândru de "cucerire".

În dimineața acelei sâmbete îmi pregăteam cu minuțiozitate "programul". Aveam, însă o lecție de trecut...

Intru în clasă la ora opt, dar... sala goală. După câteva minute, când mă plimbam printre bănci de unul singur, închipuindu-mi că explic vreun exercițiu, aud bătăi în ușă, după care apar doi elevi, dintre care unul purta sutană arabească: o cămașă-fustă fără mâneci, trasă pe gât.

- Luați loc, apucă să spun.

- Aaa..., nu domnule, mi se răspunde, noi am venit ca să plecăm(!)

După câteva minute dispar. Și, terminând eu "lecția", mă duc întins la poliție să-mi scot Carta de Rezident. Sunt îndrumat la biroul 1. În drum, un bărbat mă întreabă:

- Sunteți emigrant?

- Oh, nu, zic. Ferească sfântul!... Și tocmai în Maroc!?

Completez la formulare de-mi sar capacele, aduc poze, timbre fiscale, închei procedura și obțin Certificat d'Immatriculation, scris și în spaniolă Tarteja de Extranjería. Ciudat, însă, testimonul la... sfârșit! (Desigur, aprob în gând, așa cum se citește orice carte bună.)

Dar scrierea arabă se face cu mâna stângă, de la dreapta spre stânga și de la sfârșit spre început. Opus celei latine.

În vreme ce chinezii scriu pe verticală, de sus în jos.

Răsfoiesc Carta de Rezident, care este de fapt un carnet, și

constat ce izbitoare asemănare între româna mea și spaniolă.
"Ah, nu trebuie decât să-mi formezi mâna - mai bine zis pronunția
- pentru limba lui Cervantes, și gata, am prins-o din zbor." Dar
imediat îmi dau seama că nu stăpânesc nici franceza!
Din foile completate rezultă într'adevăr că sunt considerat
emigrant. Și protestez:
- Dar am venit în calitate de profesor cooperant, îndrăznesc să
contrazic poliția. Alte rubrici mă întreabă dacă doresc să mă
stabilesc în Maroc(!)

Întâlnirea cu M^{l^e} Sophie rămânea dominantă. Am făcut un duș
rece, pentru a mă îmbroști, mi-am primenit îmbrăcăminte, apoi
taxiul și Fès-ul. M^{l^e} Sophie s'a prezentat la timp, ca orice
francez serios. Mi-a arătat orașul, m'a dus la Centre Culturel
Français recomandându-mă ca un bun latin și prieten al
francezilor, eu am invitat-o la o cafea, M^{l^e} Sophie m'a invitat
la ea acasă. Locuia împreună cu un arab, Azdine, așă încât
mademoiselle nu mai era de mult madmoazelă! Azdine era "son
fiancé", iar eu treceam ca "son ami". Femeia intenționa să se
mărite cu arabul - un tip deosebit, vorbind curent franceza și
engleza, profesor la un liceu militar din Fès - și să plece
amândoi în Franța. Închiriaseră o frumoasă vilă pe strada
Chardonnet, nr.6, cu un palmier la poartă, terasă care-ți oferea o
splendidă imagine citadină, în special noaptea, sufragerie mare,
ca o sală de dans, dormitoare, baie... Mă rog, tot ce se putea
și nu se putea! O adevărată minunăție se înfățișa nu departe de
Hotel Zalagh.

Azdine, care învățea franceza pe deget, fiindcă studiasse doi ani
la o universitate din Franța, iar obiceiurile și înfățișarea îi
erau europene, m'a făcut să-l iau drept francez. Spre mândria
lui! Dar ceva mă mira, totuși: de la el înțelegeam foarte bine,
pe când de la Sophie mă forțam... Azdine nazaliza mai puțin, și
asta mi-a dat de gândit... Mai târziu, când aveam să le
mărturisesc confuzia, aveau să râdă amândoi cu poftă! În antreul
cel mare, pe un scaun împletit frumos, în stil african, mi-au
lăsat spre lectură *Le monde*-ul, până ce "familiarii" pregăteau o
gustare. Azdine mi-a pus pe masă mai multe sticle cu alcool
tare, etichete de care nici n-auzisem. Neașteptând ce să aleg, am
început să le miros, apoi să gust din toate... până m'am
turmentat. În final am preferat... aranjată! Arabul se cinstea
serios cu whisky, eu cu suc real.

- În România se bea whisky? m'a întrebat.

- Eh, am exclamat eu "disprețuitor", nu ne încurcăm noi cu
bătăuturi slabe... poartă-te din asta... (ha, ha, ha!)... ci cu
palincă. Dar nu știu să traduc cuvântul, este specialitatea
casei. Dacă bei o gură, iei foc! Deci noi bem foc, glumesc,
ca'n poveste... Stupefiat, Azdine a dat peste cap un pahar de

cristal plin cu whisky, de-am simțit că-mi crapă mîselele numai privind-l.

Sophie s'a apropiat cu o farfurie albă, pe care se găseau ridichiile ei unt. Atât. Ce aperitiv! Necunoscând manierele străinilor, "inocent" din cauza restricțiilor comuniste, eram atent la stilul comensalilor mei, ca să nu mă fac de rîs fiindcă nu știu cum să mă învînc, imitându-i. Arabul înmuia ridichea în unt ei înfuleca, apoi sorbea whisky. "Ciudat", am strigat, ei bineînțeles pe românește. Eu am preferat să consum ridichiile simple. Cum nimeni nu a avut de obiectat, am dedus că mergea. Apoi femeia a mai adus o omletă, preparată ca pe la noi, ba chiar mai prost, ei o oală plină cu un sos alb ca laptele ei cocoloaște prin el - precum macaroanele cu brînză. Desigur, nu am făcut imprudență să întreb despre conținut, de parcă aș fi gătită a fi mâncat de când lumea! În Maroc, deoarece familiile sunt compuse din mulți membri - în special copii, se mănîncă din același castron: mi-au explicat gazdele. Gustând dintr'un cocoloș, mi-am dat seama că nu-i decât simplă conopidă fiartă! Aveam ei lingură ei furculiță, dar nu știam pe care să folosesc mai întâi. În timp ce dejunam, a apărut ei pisica cea albă a casei, miorlăit ei bine spălat. Am chemat-o

- Pis, pis...

Ei m'a înțeles. Deci, toate pisicile, indiferent de naționalitate(!), răspund la acest apelativ. Apoi, suindu-se pe masă, a început să lingă untul, pe când noi luam grijulii câte-o buchețel de conopidă, cîutînd să n-o deranjăm. Stăpînia casei o strigau "pis, pis...", ei mîta ridica bucuroasă din coadă, alteori nu se mai ostenea să zică "miau", deschizînd doar gura pentru a simula, ca'ntr'un film mut.

Dar nu trecu mult timp ei la chatte începu să prindă drag de mine. De cum nu mai avea hrană, sîrea pe genunchii mei, prinzîndu-se cu lăbuțele fine de pantaloni-mi deschi ei la culoare.

Această dragoste înu toată perioada petrecut în familia lor, familie formată: dintr'un arab, o franțuzoică, ei o pisică. Dintre toți, cel mai mult mă iubea pisica; îmi dădusem seama din ochii ei lingușitori care cereau demîncare. De ei Sophie a certat-o de cîteva ori, a făcut-o ei obraznică, la chatte a rămas în continuare fidelă amorului ei... făr a se sinchisi cătu ei de puțin de vorbele gazdei, devenite simple "parole, parole, parole...". Cred că mîta nu înțelegea franceză mai rău ca mine!

Atunci Azdine a intervenit brutal cu cîteva expresii jicnitore la adresa ei, în arabă, încât mîta a sîrit ca arșă din brațele mele, răsturnînd un pahar ei intrînd sub pat. Am răsuflat ușurat văzîndu-mă eliberat: dragostea ei mă copleșise.

A urmat puțin muzică englezească, după care eu am solicitat melodii arabești. Aparatul urla. Sângele pur arab al lui Azdine a tănit, ei tipul s-a pornit să cînte împreună cu discul. Din

când în când ne traducea **Ōi** nou|... "când soarele va apune, voi veni eu s| luminez în locul lui"... Simplu **Ōi** foarte frumos. Muzica se r|spândea mieroas| ca **Ōi** mânc|rurile lor. Azdine cânta u**Ō**or cu ochii pu**Ū**n întredeschi**Ōi**, **Ōi** pierdut în melodie...

- Este un mare cânt|re**Ū**, remarca omul continuând s| fredoneze în arab|.

Îmi formase o imagine dulce, oriental|. Pentru moment m'am sim**Ū**it în India, ca'n banda sonor| a filmelor "Vagabondul", "O floare **Ōi** doi gr|dinari", "Lan**Ū**l sl|biciunilor"... dup| care m| d|deam în vânt, de copil, pe când umblam descul**Ū**, numai în chilo**Ū**i, cu capul gol, dar fericit prin dragul meu B|lce**Ō**ti, iar seara pândeam la u**Ō**a micului cinematograf s| intru pe degeaba la fiecare spectacol, ori de câte ori ar fi rulat!... **Ōi** nu din cauz| cu n'a**Ō** fi avut bani, mi-ar fi dat mama **Ōi** sufletul din ea, ci fiindc| a**Ō**a se formase obiceiul printre noi, micii b|ie**Ū**i. Toat| ziua ne sc|ldam la Olte**Ū**, pe înserat hoin|ream prin p|rcule**Ū**l cu câteva b|nci, sau mergeam la film. Paradisul pierdut! [Acum când scriu aceste amintiri undeva, departe de **Ū**ar|, de comuna mea, îmi dau lacrimi... Timpul este ireversibil, din p|cate.]

Deodat| Azdine **Ōi**-a înteb**Ū**it dansul: un joc nebun, cum numai prin c|r**Ū**i sau prin filme v|zusem sau citisem. M'am prins lâng| el, dând **Ōi** eu din mâni, picioare - uneori stângaci, alteori pe lâng| muzic|! Eu practicam obi**Ū**nuitul **Ō**eic, de la discotecile tineretului român.

- Nu, nu e bine, *remue seulement les fesses!*... apoi: mi**Ō**c| numai umerii! m| tr|gea de aten**Ū**ie tipul.

În fine, dac| a v|zut c| n'are cu cine discuta - eu d|n**Ū**iam române**Ō**te pe ritmuri arabe**Ō**ti - m| aproba din cap... *bien, bien, bien...* pentru c| mi**Ō**c|rile se potriveau melodiei. Mai mult s'a bucurat c|-mi pl|cea. Sophie **Ū**p|ia ca o capr| pe lâng| noi, mai r|u ca mine, chiar dac| venise cu ale ei obiceiuri de la Paris. Azdine era actorul principal, atât de prins în tempou-i dr|cesc. Seara, la rug|mintea mea, ne-am dus la cinema: "Nous deux sommes des prisonniers volontiers", parc| italian. De**Ōi** spectatorii din sal| erau, în majoritate, arabi, sonorul rula în francez|. Mi s'a spus c| to**Ūi** marocanii **Ō**tiu francez|, iar cei care nu **Ō**tiu, nu vin la film. **Ōi**, într-adev|r, la scene comice sau dramatice se percepeau reac**Ū**ii colective. Din sala întreag|, am fost singurul care n'a priceput o iot|! Actorii vorbeau prea repede pentru urechile mele nefran**Ū**ize**Ō**ti. **Ōi** mi-era necaz: cum, nu g|sesc nici un cuvânt cunoscut? Cât m| c|zneau eu! Scene dure, chiar **Ōi** una sexi... cam mult| libertate în pu**Ō**c|ria asta!

În stânga mea, Sophie se apleca din când în când la urechea lui Azdine, se îmbr|**Ū**Ōau, se pupau - eu m| f|ceam c| nu v|d, nu aud... Ac**Ū**lunea mi-a povestit-o Sophie la ie**Ō**ire! Dar mi-a pierit pofta de-a mai vedea altul, pân| nu voi st|pâni limba!

Noaptea am dormit la ei, în hol, acoperit cu un sort de velin^u, asprⁱ, care m-a în^uepat prin to^ui porii. Diminea^uă m-am întors la Sefrou, cu CAR-ul, mai obosit ca la început. Toatⁱ dupⁱ-amiaza m'a durut capul, sco^uându-mi din gând plⁱcerea de a mⁱ deplasa într'un curând la Fès.

Cei care citesc acest mic jurnal, al unui ne^ucriitor, îl vor acuza de lipsa de unitate... când ironic, când melancolic. Dar, rândurile acestea exprimⁱ via^uăa unui om într'o perioadⁱ de timp, via^uă care nu curge monoton, ci se poticne^ute de cioturi noduroase ca un curs de apⁱ, sau înal^uă monumente de cristal fericirilor mⁱrunte ^ui efemere.

Însⁱ, e cineva vesel continuu? Cine n'a cunoscut înfrângerea, nu ^utie ce'nseamnⁱ succesul.

Sau, e cineva trist mereu? Atunci, nu ^utie ce'nseamnⁱ triste^uăa.

Eu am trⁱit la extreme: când rⁱu, când foarte rⁱu!...

La fel m'au acuzat, la apari^uăa volumului de versuri "Formule pentru spirit", criticii care l-au citit: Aureliu Goci, Constantin Matei, Constantin M. Popa, Costel Dincⁱ, iar cei care nu l-au citit, pur ^ui simplu m-au desfiin^uat: Voicu Bugariu cu cronicile lui fantastice, gheorghe smeoreanu (ultimul chiar a ^unut sⁱ mⁱ caute la ^ucoalⁱ ca sⁱ mⁱ înjure în fa^uăa colegilor - în vreme ce el ridica osanele dictatorului ceau^uescu pe primele pagini ale ziarului local "Orizontul", din Rm. Vâlcea, ^ui proslⁱvea pecere-ul!)

26 septembrie 1982

Rosita ^ui Slavy, cu ma^uăina lor m-au invitat împreunⁱ cu M-me Penka la un camping, 3km depⁱrtare de ^uefrou, înspre munte. Proprietate a unei fran^uzoaice cⁱsⁱtoritⁱ cu un arab, ^ui rⁱmasⁱ din timpul colonizⁱrii, clⁱdirea din piatrⁱ semⁱna mai degrabⁱ a grotⁱ. Înⁱuntru: un televizor alb-negru, rula un film francez, cumva despre avioane.

Întrucⁱt mi-era o foame de lup, am comandat cotlet de oaie - ^ui-am primit mai mult os - cu garniturⁱ de cartofi ["pommes de terre" îmi plⁱcea sⁱ-i traduc prin "poame de pⁱmânt", mot à mot], ^ui limonadⁱ "cigogne" (cu gust de sifon îndulcit).

Întors acasⁱ, am adormit bu^utean.

Problema nr.1 la ordinea zilei, odatⁱ ajuns la ^uefrou, o constituia gⁱsirea unei locuin^uă. La hotel costa scump pentru salariul meu, ca atare am stat numai cinci zile; în acest interval îmi pregⁱteam lec^uăile în francezⁱ, cumpⁱram de-ale gurii, mⁱ interesam de apartament de'nchiriat. Cât despre alimenta^uă, mai bine de o sⁱptⁱmânⁱ n'am mâncat decât pâine cu brânzⁱ (marca "La vache qui rit!"), ^ui beam apⁱ mineralⁱ Sidi Harazem sau limonade. Mi-era parcⁱ ^ui fricⁱ sⁱ cumpⁱr altceva, nici nu ^utiam ce, nici cum s'o pregⁱtesc, ^ui nici n'aveam pe ce gⁱti!

Am vizitat mai multe case, pân| la urm| am ales-o pe cea mai proast|! Inițial, mi se p|ruse bun|. Dar, fiind atât de mare, m| incomoda. Ōi'n spațiul acesta imens: un pat ("banquette"), o saltea, o pern| adus| din țar|, dou| cearceafuri, Ōi o p|tur|... ca'ntr'un decor auster de teatru.

DeŌi brun la culoare, precum marocanii, lumea pe strad| m| simțea c| nu-s de-al casei, luându-m| prin urmare francez. Dar când deschideam gura, aratându-mi cunoștințele (ne)franțuzeŌti, imediat schimbau placa îndrugând c| sunt... spaniol.

Odat|, s| admir niște coșuri împletite din bambus, întreb vânz|torul cât cost|. Neștiind francez|, târgovețul începe s| țip|ie, strigând c|tre colegul lui:

- Zacaria, leo franse! Zacaria, leo franse! apoi un potop de termeni în berber|, printre care slipea urechilor mele leo franse.

Vânz|torul d|duse peste un client "gras" Ōi nu vroia s|-l scape. Desigur, eu n'aveam nici un gând s|-l cump|r, doar s| m| uit, încât m| suceam m|'nvârteam cum s| ies din aceast| nou| încurc|tur|.

Zacaria, ajutându-se pe degete Ōi de patru-cinci cuvinte franțuzeŌti, reușe s| m| fac| s| înțeleg prețul, dar m| privi cu neîncredere.

F|r| s| scot o vorb| (nu aveam cui!) pur Ōi simplu m| trezii plecând. În spatele meu, de data aceasta, din nou deslușii expresii în berber|, printre care îmi s|rea în timpan leo franse, Ōi nu-mi fu s| deduc cam ce boloborosesc indivizii - aș|a c| lungii pasul, cu coada între picioare...

27 septembrie 1982

Împreun| cu bulgarii am vizitat un lac aflat la 45 km de Sefrou. P|mântul se'ntindea, roșu, de o parte Ōi de alta a Ōoselei asfaltate, nimic nu creștea pe el, decât din loc în loc smocuri de plante spinoase adaptate secetei.

Vedeam pentru prima dat| m|sline verzi în arborele lor. Livezile de m|slini alterau cu loturi mici cultivate cu cartofi.

C|ldura era în|bușitoare Ōi ne strivea pân| Ōi în mașin|. Pe drum întâlneam localnici care parcurgeau aceast| distanță pe jos. Lacul era plin de ierburi care ieșeau la suprafață asemenea unor insulițe. Aruncând cu pietre în direcția lor, percepeam numai sunetul produs de scufundarea unui corp solid într'un lichid: bolborositul bulelor de aer.

Ne-am odihnit la umbr| un timp, iar la întoarcere am oprit mașina la Immouzer, un mic or|șel lâng| Ifrane. Aici am consumat înghețat| ieftin|, cafea, arahide. Bune. Aș|zați comod la o mas|, printre frunzele c|zânde ale toamnei...

La reintrarea în Sefrou, dar în plin câmp totuș, un grup de

arabi, care f|ceau la prière, ocupaser| strada. Era 16h30. Slavy a mic|brat viteza, musulmanii s'au dat laoparte din calea ma|inii, dup| care |i-au continuat rug|ciunea tot în mijlocul str|zii. |i priveam prin geamul din spate...

Pentru tot poporul m| numesc Monsieur "Smaranda| Floranten". D-l Rachir, profesor berber de istorie-geografie la acela|i liceu, provenit din sudul Marocului, îmi zise Mr. "Smarandace", iar M^{11e} Sophie: Mr. "Floren". Pân| |i bulgarii m| pocesc "Smarandac", în vreme ce M^{ne} Penka a dedus c| numele patronimic "Smaranda|" seam|n| cu rusismul "caranda|" [creion]. Elevii m| a(na)grameaz| "Sramanda|"! Nu fac aici o toponomastic| personal|. Dar, pentru a fi pronun|at corect, m'am adaptat dup| scrierea francez|: "Smarandake Floraintine"!

Eram încântat s|-mi v|d numele |i prenumele astfel...

Fiindc| în acte îmi r|mânea, îns|, grafia româneasc|, n'am mai insistat. Era mai simplu s| m| recomand "Smaranda|". De fiecare dat| trebuia s| adaug pe tabl|, lâng| numele meu, pe cel al |rii... încât m| sim|eam onorat de a fi un reprezentant al României. |i nu prea-mi venea s| cred cum, un am|rât de fiu de |ran ca mine, pentru care genera|ii întregi de str|mo|i au muncit numai p|mântul, fiind lipi|i de aceasta, am ajuns un fluier|-lume, un "so| ambi|ios |i aventurier" - a|a m| etichetase Ely. Îmi aminteam c|, doar anul trecut, murise mamare de la Gorone|i, muncind pe r|zoare, la pus de ceap|...

Prezentându-m| colegilor de catedr|, mi se r|spundea întotdeauna printr'un *enchanté*; am crezut, la început, c| este rostit ironic [de ce s| fie "încânta|i" de cuno|tin|a unui anonim de teapa mea?]. Pân|... am constatat c| este o formul| a polite|ii!

Bineîn|eles c| |i eu, la rându-mi, schilodeam numele elevilor, când strigam condica, atât de încâlcite |i ar|be|i de mi se înnodea limba |i m| durea mintea! (Poate a|a gândeau |i ei în privin|a prenumelor române|i!...) Oricât m-a| fi c|znit s| le citesc corect, ajut|ndu-m| de-o franco-român|. Nici nu mai întrebam cum îi cheam|, deoarece, încercând s| repet dup| ei, m| exprimam atât de stângaci încât provocam ilaritate general|.

G|sisem, în schimb o metod|: îi puneam s| se isc|leasc| pe tabl| cu majuscule; dar am avut |i surprize: mi s-a repro|at c| nu se pot transpune fidel numele ar|be|i în alfabet latin. |i i-am crezut. (Am înghi|i|t în sec.) Pentru c|, de|i citeam corect în francez|, tot nu era exact.

Trebuie pronun|ate din gât, m| înv|u|u ei, |i începeau parc| s| rag| ori s| tu|easc|.

Ajunsesem la concluzia c| m-a| fi descurcat grozav dac| eram r|gu|i|t!

În afara câtorva nume foarte r|spândite, precum Mohammed, Hassane, Ali, cum ar fi la noi Ion, Gheorghe, Marin, celelalte nu

le-am reținut niciodată. Îmi plăcea că existau elevi cu multe prenume. Iată un amuzant tip: Mohammed Ali Ben Hagi Abulabah Sibîndalbo Dalbo Sabah!

La fel cum mai obișnuiesc pe la noi destule persoane să-ți boteze copii cu trei-patru prenume... spre a-i 'deosebi' de alții! (Dacă numai într'asta constă deosebirea...)

Cina la marocani.

De când mă instalasem în locuința mea, la etaj, proprietatea - îți mai ales una dintre fete - nu mai conțineau cu atențiile. Îmi aduceau mâncare gătită la marocaine, mă invitau la televizorul în culori de la parter, ba într-o zi mi-au făcut și un cadou! Nu știu ce să mai cred!

În holul, destul de larg, în care se afla instalat televizorul, se așezau pe canapele și pături membrii familiei Diouane. Pe mine mă orânduiau în centru. Când mă găseam în vizită, toți cei șapte copii ai gazdei veneau în rând și îmi întindeau mâna.

- Salam o aalicum, îi salutăm eu, iar ei zâmbeau, răspunzându-mi:
- Aalicum salam o!

Lella (<doamnă> în arab) Saïda, proprietatea, știu că o cloacă între pui, gras și mare. Se pare că mă simpatizau, fiindcă începuseră să mă invite din ce în ce mai des. Ajunsesem un fel de "birlic" al familiei. Mă chestionau în toate chipurile, iar eu le întorceam vorbele cu umor. Membrii familiei conversau cu mine prin Souhaïr, care dibuia franceza.

Înainte de servirea mesei, Souhaïr trecea cu un ceaun de aluminiu, frumos înzorzonat, acoperit cu un capac bombat în sus cu gurele. Când am văzut-o, nu știu cum să procedez...

Cea mai de margine, Nahid, de șase ani, întindea ușor mânuțele, în timp ce soră-sa îi turna apă. Apoi Souhaïr aducea un șervețel alb curat.

Ca pentru simetrie, după cină urma același ritual.

Mâncarea lor preferată, cuscus-ul, preparat vinerea, după ce se întorceau de la geamie, din legume și carne de pasăre fierte plus cuscus-ul (semăna a boabe de orez cu gust de fidea), se puneau pe un platou în mijlocul mesei, de unde înfulecau toți, însă cum? Direct cu mâna! Făceau cocloașe în palmă, apoi le aruncau în gură. Parcă se jucau! Dar nu..., acesta era obiceiul.

Cum se face, cum nu se face, dar în Maroc mă simt mereu obosit!

Dorm pe rupele... și totuși!

În fiecare seară mă culc înainte de 22h, căscând îngrozitor, și adorm bucurându-mă până a doua zi la 7h, când mă trezesc mai ostenit!

La prânz (orele 12-14), în timpul caniculei, iar mă apucă un somn teribil.

Dacă aș fi acasă, în Bălcești mei, i-aș fi auzit pe Cost sau Bijioc muștrându-mă:

- Bă, ai o viață, și pe-aia o dormi?

M| g|sesc singur-cuc. Tr|iesc din aduceri aminte, Ői aŏtept bucuria reîntoarcerii printre rude Ői prieteni. Ei m| consider| fericit... c| m| plimb... Ce n-aŏ da s|-i v|d în locul meu! S| încerce singur|tatea emigrantului, lipsa de comunicare, de apropiaŭi sufleteŏte... Chiar dac| în privinŭa alimentaŭiei nu m| pot plânge; un coleg cooperant, f|când o paralel| cu penuria grav| din România, se exprima astfel:

- Noi fent|m aceŏti doi ani petrecuŭi în str|in|tate, fiindc| s|rim peste cozile de la magazinele din ŭar|... noi privim neputincioŭi cum se zbate un popor în mocirl|, f|r| a reuŭi decât s| trimitem câte un pachet p|rînŭilor, fraŭilor... îndulcindu-le un pic amarul...dându-le un zvon de miros de libertate. Zilnic colind str|zile înguste ale Sefroului, meditând la familie, acas|. Câte deosebiri dintre Est Ői Vest descop|r! Izbucnesc deseori în crize de melancolie...

03 octombrie 1982

Duminic|. Excursie la Fès. Slavy, Rosita Ői Penka M-au dus la Clubul Bulgar, dar era închis.

Am vizitat "Porŭile de Aur" Ői "Palatul Regal" de lâng| medina (pe dinafar|!). Frumoase.

În sfârŭit, dup| dou| s|pt|mâni de muŭenie româneasc|, am g|sit un compatriot: profesorul Ghidu, de educaŭie fizic|, la o postliceal|, cu care mi-am dat drumul la limb|. Se uitau bulgarii la noi! dar nu ziceau pâs! Omul era Ői el nec|jit, nu Őtia cum s|-ŭi aduc| familia pentru un mic concediu în Maroc...

Ői ta-c|, ta-c|, t|if|suind noi... la un moment dat uitasem de mine, Ői m-am crezut undeva, pe un bulevard în România... Eu aveam ceea ce se chema "familie modern|", adic|: soŭia lucra în Craiova, iar soŭul în Vâlcea, Ői el venea s|pt|mânal acas| pentru a-ŭi vedea copilul... Sociologii olteni afirmaser| c| aŭa trebuie s| arate c|minul viitorului, deoarece de fiecare dat| când b|rbatul este plecat femeia cic| îl aŏteapt| cu mai mult| dragoste decât atunci când ar locui împreun| Ői s'ar plictisi! De fapt, Ői au dreptate: unde s'a mai pomenit, în vremea noastr|, cuplu unit?(!)

Eram bucuros c| g|sisem un tip "solo", ca mine... Deŭi Ghidu locuia într'o cas| împreun| cu alŭi unsprezece românaŭi, pe când eu...

05 octombrie 1982

Telefonând la Ambasada Român| din Rabat, s| întreb când vine avionul de la Bucureŭti, un funcŭionar m'a informat foarte exact c| nu Őtie nimic!

- Dar soŭia mea se afl| pe lista pasagerilor?

Acelaŭi r|spuns! Deci, tensiunea continua. Cu securitatea nu e de joac|! Ne învârte pe deget, ne dispereaz|...

Pe 08 octombrie am mers într'o doar| la Rabat cu Slavy. Am pl|tit 300 Dhs benzina. Aflasem de sosirea lotului doi cu profesori români ōi însoŕitori, dar nu aveam nici o siguranŕ c| printre aceŕtea s'ar afla ōi Ely cu Mih|iŕ.

Ne-am sculat de la cinci. Drum însorit. C|ldur| în maŕin|. Vitez|.

Avionul aterizase la Casablanca, ora 14, de unde lotul de români a fost transportat cu autobuzele în Rabat. Era 17h. Atât de emoŕionat ŕi c|utam în mulŕimea care coborâse. M'am apropiat din spate. O femeie ducea un copil în braŕe.

- M|i strig.

Mih|iŕ m'a recunoscut. Zâmbea obosit. ŕi atârna capul pe umerii soŕiei.

- Vai, Florin, Mihai a plâns tot timpul în avion. Era o liniŕte... iar copilul ŕipa cât ŕl ŕneau puterile.

Am fost cazaŕi la Centre Pédagogique. Slavy a r|mas dou| zile, cu noi, în capitala regatului.

Ely mi-a povestit furcile caudine prin care a trecut pentru a obŕine paŕaportul. Mai întâi, fusese înŕelegerea c|, în momentul când eu voi decola, Ely s| bage demisia mea de la I.U.G.

Numai bine, terminasem cei trei ani de stagiatur|. Apoi, sâcâielile colonelului de securitate Staicu, de ce aŕa ōi pe dincolo...

Umblase nevasta-mi cu foaia de lichidare pe la toate compartimentele din întreprindere... trebuia s| r|spund|, abil, la întreb|ri:

- Unde lucreaz| acum soŕul?

- La B|lceŕti.

Eu ajunsesem deja în Maroc! Ne era team| de anonime adresate securit|ŕii, care ne-ar fi putut împiedeca s| primim viza de ieŕire din România. Tremuram pentru paŕaport, singura ocazie de-a respira puŕin aer de libertate...

Urmase cererea de întrerupere a serviciului pentru creŕterea copilului. Începuse s| bat| la ochi "retragerea" noastr| din I.U.G.

La un moment dat Ely se g|sea într'o situaŕie delicat|: f|r| slujb|, cu nesiguranŕa plec|rii... Se v|ita întruna. F|cuse un drum la Bucureŕti, la biroul de Paŕapoarte de pe "Spiru Haret": r|spuns negativ. C|, apoi, întorcându-se la Craiova, s| se pomeneasc|, doar intrase în cas|, cu telefon de la tovar|ŕul Dan c| i-a ieŕit paŕaportul. Du-te din nou la Bucureŕti ōi întoarce-te la Craiova ca s|-ŕi faci bagajul! Alŕi bani, alŕi distracŕie... La Centre Pédagogique sorbeam ultimele nout|ŕi din ŕar|, rezultatele meciurilor echipelor româneŕti în Cupele Europene la fotbal etc.

În Maroc am c|utat s| m| îmbog|ŕesc spiritual, era singura bog|ŕie la care nimeni nu putea s|-mi cear| s| pl|tesc vam|, sau s| mi-o

opreasc|... la vam|.

Unii profesori români fuseser| suplinitori **Ńi**, **Ń**tiind c| n'au nici o **Ń**ans| de titularizare în **Ń**ar|, s-au titularizat în... str|in|tate - cam 20%, cei mai mul**Ńi** în Québec.

Lume fran**Ń**uzit|.

Politicos, ca un european demodat, am dat voie m|garului s| treac| înainte!

Bulgarul joac| singur c|r**Ńi**. Cic| exist| un astfel de joc numit "pasien**Ńe**". La sfâr**Ń**it îmi spune c| a câ**Ń**igat! Pe cine o fi b|tut?! M| gândesc, cum ar veni ca: un concurent s| alerge de unul singur **Ńi** s| iese pe locul doi!?

Nota**Ńi** intermitente.

German| - limb| cu noduri în gât.

Locuiam o cas|, cum traduceam eu, cuvânt cu cuvânt, din francez| (*j'habita*is une maison).

Le repas = mâncare.

Souhaïr - *fille de la propriét|ire*.

Tél.: 06-60208, *famille* Diouane, Sefrou.

Tél.: 06-60199, Lycée Sidi El Hassan Lyoussi, Sefrou.

Tél.: 07-34486, Romconsult, Rabat.

P|mântul s'a cutremurat.

Pe la ora 10.00 seara mi se f|cea somn r|u de c|scam într'una, chiar dac| în dup|-amiaza acelei zile dormisem. Probabil ceasul meu inferior r|m|sese la meridianul României.

De**Ńi** mâncam foarte mult, beam continuu limonad| **Ńi** ap| mineral|, am sl|bit câteva kg.

Înv|**Ń**asem multe cuvinte, dar s| le leg nu prea m| descurcam. La capitolul gramatic| **Ń**chiop|tam destul. Norocul îns| c| îmi adusesem de-acas| o carte. Dar Gramatica asta francez| cump|rat| era prea filozoaf|, prea exprima în cuvinte mari ni**Ńe** lucruri simple - destinat| probabil celor ce cunosc foarte bine limba, ori... francezilor în**Ńi** **Ńi** (de**Ńi** scris| în românb|)!

Vara trebuia s| fugim din c|ldur|. Mul**Ńi** î**Ńi** petreceau

concediul în Spania - era mai aproape, **Ńi** "moins cher" - iar
înapoi treceau prin toat| Europa în România.

Limba noastră|, atât de apropiat| de francez|, îmi facilita
mult studiul, dar era **Ńi** o piedic| în acela**Ńi** timp. Mi-era team|,
de multe ori, s| nu ajung în situa**Ńi**a aberant| de "furculi**Ńi**on" **Ńi**
"linguri**Ńi**on"!

Odat|, am exclamat "corecter" în loc de "coriger"...

N'a**Ńi** fi **Ńi**tiut s| traduc, de exemplu "traseu", decât cumva
printr'un sinonim: "chemin" sau "route" - dar, v|zându-l în
dic**Ńi**onar, am observat c| era mult mai simplu de zis "tracé"; cât
pentru "valoare", forma "valeur" mi s'ar fi p|rut o românizare.

Femeile berbere au drept semn distinctiv pe fa**Ńi**, între
sprâncene sau pe b|rbie sau chiar pe obraz, mici floricele
alb|strui f|cute cu acul încins - care r|mân toat| via**Ńi**a.

Când începeau s| nazalizeze, m'apucau to**Ńi** dracii. Nu mai
pricepeam o iot|.

Mai târziu aveam s| înv|**Ńi** **Ńi** eu a nazaliza. O, îmi era mai
mare dragul s| m'aud cum pronun**Ńi**!

Elevii mi se adresau direct la persoana a doua singular, **Ńi**
atunci am zis m|, dac| ei îmi zic mie "tu" eu trebuie s| le zic
lor "dumneavoastr|".

Nu **Ńi**tiu ce se întâmpl|, dar nevasta **Ńi** b|ietul în vârst| de
un an jumate, întârziau s| vin|. Dup| câte **Ńi**tiam, so**Ńi**a avea
pa**Ńi**aportul gata. Probabil, mai trebuia s| ob**Ńi**în| aprob|ri **Ńi**
copilul!

Ducându-m| la po**Ńi**t| s| întreb cum pot trimite un colet po**Ńi**tal
în str|in|tate, func**Ńi**onarul m| întreab|: "Jusqu'à quel poids?"
"Comment?" întreb eu, care nu **Ńi**tiam ce poate s| însemne ultima
no**Ńi**une. "Poids, poids", accentuaz| el, **Ńi** pune mâna pe ni**Ńi**te
greut|**Ńi** neic| **Ńi** le ridic|, de am crezut c| vrea s|-mi dea cu
ele'n cap.

C|r**Ńi**le |stea, scrise în arab|, parc| ar fi desene moderne
(grafic|).

Pia**Ńi**a **Ńi** tarabele întinse de-a lungul str|zilor îmi par ca un
bâlci continuu.

Un m|gar mai mare, sau un cal mai mic - un fel de cal m|gar.

M| durea capul Ői mi se sucea limba de atâta sforŭare s| vorbeŭti mereu numai în str|ineŭte.
Câteodat| îmi p|rea bine c|, fiind singur, sunt nevoit s| vorbesc numai francez| Ői s| înv|ŭ mai repede, dar pe de alt| parte nu aveau cui s|-i expun toate gândurile - deoarece vocabularul meu francez se reducea în speŭ la limbajul matematic ce-mi trebuia, Ői apoi mai era Ői acel suflet de român care nu putea fi înŭeles de un bulg|roi sau orice alt| naŭonalitate.

Francezii de aici sem|nau la fire cu românii - mai vorb|reŭ, sanguinici... ce mai, temperament latin.

De multe ori m| l|udam cu originea noastr|, Ői începeam s| etalez cuvinte româneŭti foarte apropiate de francez|, altele de spaniol| sau italian| - încât începusem s|-i cuceresc. M^{11e} Sophie mi-a zis c| româna e ŭoar|, Ői vrea s'o înveŭ. Elevii aŭjderea.

M| puteam considera ca plecat de-acas| peste m|ri Ői ŭri!

Suntem atât de necunoscuŭ în lumea asta mare, sau nu vrea ea s| ne cunoasc|, încât îmi vine s| râd când v|d câte-un mic scriitorăŭ, sau un mic cercet|tor, cum începe s|-ŭi dea aere Ői s| îndrepte nasul în sus c| nu ŭtiu ce mare groz|vie a f|cut. Sau când îi aud cum se înjur| prin reviste nemulŭmiŭ Ői vrând un alt loc în ierarhie, care Ői aŭa tot egal cu zero este. Efortul este în van. "Suntem m|rimi neglijabile [dar vrem fiecare s| fim un nimic mare]". M| auto-citez!

Au disp|rut ele împ|r|ŭi (Ői vor mai disparea). Ce m| doare r|u, este timpul enorm care a fost înaintea noastr|, dar mai r|u: timpul care va fi dup| noi.

Oamenii lupt| s| tr|iasc| dup| moarte. S| le tr|iasc| ideile - dac| pân| acum anticii Ői-au scris numele pe pietre (fiindc| "vorba volant, script| manent"), ast|zi Ői-l scriu pe c|rŭ. Ői foarte des se public| 'nume', nu c|rŭ.

Pe 05.10.1982 telefonat în România, la Craiova. Am aŭteptat 2 ore la poŭt| Ői 1/2 în cabina telefonic|. Mi s'a dat leg|tura din Sefrou: prin Casablanca, Paris, Craiova. Îmi venea s| râd c| vorbesc prin Paris! Când a primit leg|tura, soacr|-mea s'a speriat. "Alearg', Ely!", a strigat.

Pe 08.10.1982 a sosit Ely cu copilul la Casablanca (ora 14.00) Ői apoi la Rabat.

Când am ajuns la început în Rabat, un domn român, foarte în

vârst|, m-a întrebat ca pe un copil câ| ani am | cum de am venit aici atât de "mic", asta din pricina înf|rii mele copil|re| - nevast|-mea îmi alinta c| sunt un "copil mare". Cred c| un lucru asem|n|tor puteam s|-l întreb | eu - ca pe un bunic!

În privin| limbii m| sim|eam inferior tuturor, chiar | bulgarilor, care f|cuser| zece luni preg|tire la Sofia, | asta trebuia s| fie o ru|ine din partea mea - îmi ziceau madmoazele franceze, dar în privin| matematicii nu prea aveau ce discuta cu ei, cu toat| facultatea lor f|cut| la Paris sau în Palilula! De exemplu, întrebând dac| au ni|te reviste matematice (fiindc| mie îmi pl|cea s| colaborez la astfel de public|ii, mai ales str|ine) to| (inclusiv profii de matematic| francezi!) îmi ar|tau c|r| | mai ales manuale. Iar în Fran|, bineîn|eles, existau destule...

Nu |tiu cum se face dar, de| afar| este canicul|, în casele marocane-i frig. Acestea sunt f|cute numai din ciment. Pe jos fiind un fel de faian|. Diferen| dintre temperatura de-afar| | din|untru este nepl|cut|. La început, când am venit din România, eu | familia mea r|ceam într'una, de| în aer existau peste 30 de grade.

Noaptea m| acopeream cu plapuma, iar ziua st|team numai în c|ma| cu mâneca scurt|.

| dup| at|ea ani sta| printre arabi, fiul meu a înv|at foarte bine limba român|.

- Îl cunoa|te|-i pe Monsieur Tzanev? m| întreb| un elev. (Tzanev fusese înaintea mea profesorul lor.)

- Bine, dar eu nu sunt bulgar, sunt "roumain", zic... "Roumanie".

- Aaa, sunte| de la Roma?... "Italie"?

- Nu, eu sunt român, dar m| trag de la Roma.

- Da, da, în|leg. A| venit de la Roma.

- Bine, dac| vrei, e un pic de adev|r | aici.

Cei de la Romconsult erau foarte dr|gu|, mai ales când nu le ceream sprijinul.

De cât s| le fi dat telefon, mai bine m| duceam s| m| plimb.

La colegiu elevii m| întreb| dac| sunt c|s|torit(!), ce vârst| am (pentru c| sunt "un peu jeune"!), dac| am vreun "gosse", | mai ales d|c|-mi plac fetele marocane. Cum sunt apropiat ca vârst| de ei, | ei de mine, eu le spun c| da, îmi plac, iar ei bineîn|eles se amuz|.

Ce devreme e |, totu|, ce târziu! Fiindc| aici se'ntunec| la |ase, iar pe la |apte te crezi în miezul nop|ii. | când m|

gândesc c| acas| m| culcam la ore mici, Ńi m| sculam la ore mari...

Pe la ora opt jum|tate, nou|, îmi vine un somn de mor. Adorm buŃtean pân| dimineaŃa pe la cinc|, când încep s| cante cocoŃii vecinului de pe terasa lor, foarte aproape de geamul meu. AŃa încât de multe ori am impresia c| sunt într'un coteŃ de g|ini.

Întrucât luasem în bagaj câteva exemplare ale c|rŃii mele ap|rut| la BucureŃi, îmi pl|cea s| m| laud c|: în mai puŃin de un an poemele mele au Ńi trecut graniŃele Ńrii!

Curios, dar prima scrisoare primit|, dup| aproape o lun| de zile, a fost de la cine nu m| aŃeptam. Credeam s|-mi scriu p|rinŃii, sau prietenii. Dar pauz|...

Când am fost anunŃat c| am "une lettres" eram fericit. Dup| citire, am fost Ńi mai fericit. Era o scrisoare cald|, didacticist| pe alocuri, cum însuŃi recunoŃtea expeditorul - în persoana unui profesor de la liceul pedagogic craiovean la care fusesem elev, profesor care îns| nu-mi fusese profesor! Dintre toŃi dasc|lii care m| înv|Ńaser| aici, r|m|sesem ataŃat de unul care nu m| înv|Ńase, D-l Cor|scu, dar lucra la revista Ńcolii "N|zuinŃe". În plus, el predă... rusa, limb| cu care eu n'aveam tangenŃ.

Un coleg, Matei, citindu-mi jurnalul, mi-a spus c| e pres|rat pe alocuri cu memorii de om b|trân!

AŃeptam misivele aici ca pe vremea când eram soldat.

Într'o zi am putut s| consemnez în carnet c| m'am sc|ldat în ocean, de parc| m-aŃ fi sc|ldat în lighean!

Ca s| înv|Ń gramatica francez| trebuia s| Ńtiu gramatica român|.

M| impresiona aŃa mult arhitectura marocan|, cu casele lor reci, din ciment Ńi piatr|, acoperiŃul plat - transformat de obicei într'un fel de teras|, cu ziduri înalte totuŃi, de vedeai numai în sus cerul Ńi soarele fierbinte, cu sc|ri abrupte în interior Ńi camere foarte largi pentru familiile care de obicei aveau mulŃi copii, ferestrele cu gratii, Ńi mai ales forma acestor case perfect paralelipipedice, foarte apropiate între ele încât str|zile deveneau îngrozitor de strâmte - de chiar 1,5-2 metri, de-abia avea loc s| treac| un m|gar înc|rcat, str|zile fiind Ńi ele pietruite, pavate sau mai des cimentate, moscheele vizibile dup| uŃile ceva mai largi Ńi rotunde în partea de sus, frumos decorate, ce se Ńineau lanŃ printre cl|diri.

Uneori relațiile între străini semănau tot atât de bine cu naivitatea copiilor. De exemplu, eu mă lăudam arabilor că știu să numără până la opt în arab - ei am început, spre amuzamentul colectiv. Ei mă corectau, dar mă aprobau în același timp. (22.10.1982)

Iar când vreun vânzător nu știa franceză, trebuia să arăt cu degetul ca un copil, să fac tot felul de gesturi pentru a ne înțelege... pe murele.

Într'un timp, fiind răcit, aveam și nasul înfundat. Îmi ziceam: probabil acum nazalizez mai bine!

Odată priveam cum vorbeau între ei doi francezi. Debitul cuvintelor era impresionant. Narile nasului se umflau și se desumflau după cum trecea aerul prin ele. Franzozaica, care avea și-un nasoi cam mare, la un moment dat, de atâta nazalizare, am avut impresia că și suflă muci (fără batistă).

Mi se părea o adevărată circotecă vederea mea pe aici, parcă mă prefăceam (vorbind altfel). Mi se părea un joc - că atât eu cât și elevii ne vorbeam în franceză, ca englezii noștri, de pe timpuri!

Dar, mai ales, când vorbeam prin semne cu copiii cei mici ai gazdei. Treptat, însă, am învățat eu câteva cuvinte arabe, ei câteva cuvinte române, și treaba mergea.

La liceul unde predau sunt profesori francezi, americani, bulgari și, bineînțeles, din țările arabe. Am discutat mult cu francezii, pentru că am citit destulă literatură de-a lor (mă lăudam cu Panait Istrati și Eugen Ionescu ai noștri) dar, spre surprinderea mea, ei nu prea cunoșteau nici un scriitor român. Iar, ce-i mai dureros, nici cel puțin de Eminescu nu auziseră!

Și, oricum, avem o literatură foarte bună, mai ales poezia. M-au rugat să le traduc puțin din volumul meu "Formule pentru spirit".

Uimit, dar a doua zi, mi-au spus să le mai traduc câteva poezii.

Elevii îmi zic că sunt "un peu poète (en mathématiques)" și că, dacă sunt de acord, ar putea să-mi traducă versurile în arabă!!

Scris pe o vedere (cu Sefrou) lui N. Manolescu: "Poèmes pour souvenir!"

Lui C. Ivănescu: "Un mic <poem> 'comme souvenir', de la Ovidiu Florentin"

(primele versuri le publicasem, de rușine ca fiind matematician, cu pseudonim).

Dintre toți, fiul meu era cel mai ambițios. El nu vroia să vorbească cu nimeni decât numai în română! Așa că, vrând nevrând, copiii gazdelor i-au învățat cele câteva cuvinte ce le rostea.

M. N. Rusu îmi scrie din țară că ar vrea criticul să se întâlnească la umbra unui palmier cu poetul.

Elevii mei stimau cred. Ca dovadă, într-o zi mi-au cerut timbre românești, altă zi o elevă mi-a oprit stiloul "pour souvenir du prof de math", iar unul mi-a luat cartea de poezii. Le-am spus că sunt încântat de amabilitatea lor, și că eu aș vrea la rândul meu să am "amintiri" de la ei!

De fiecare dată mă bucuram când puneam câte-o scrisoare la poștă - parcă mă uăuram.

Mă simt aici "uitat de lume și de soartă". Nimeni nu mă întreabă de sănătate sau durere, ce fac și de ce fac.

La liceul nostru, peste 2000 de elevi, existau vreo 60 de cadre didactice și administrative încât nici după doi ani de zile n-am reușit să-i cunosc în întregime.

Majoritatea marocanilor au părul creșu, însă nu tocmai ca al negrilor. Dar am văzut multe persoane, femei în special, care-și întind părul - în vreme ce europencele și-l onduleză! Încât, vorba 'ceia, dă-i doamne omului ce n'are!!

Mi se întâmpla de multe ori să mă trezesc în clasă, în mijlocul demonstrației, vorbind românește, și asta tocmai când eram mai înfocat în explicații și-mi uitam de mine.

Spre dezamăgirea mea, dintre jocurile de pe terenul de sport, fotbalul lipsea întotdeauna. Ei preferau handbalul, baschetul.

Când mă întâlneam cu bulgarii, eram în familie. Ne era atât de lene să vorbim în franceză, încât începeam prin a pune verbele direct la infinitiv cu pronumele înainte. Pantomimici înlocuiau cu succes multe cuvinte.

Mă plictisea de fiecare dată contactul cu cineva formalizat la expresiile:

- Bonjour!
- Bonjour!

Și-apoi urma automat:

- Ça va?
- Ça va!
- Ça va bien?
- Ça va bien!

ori

- Ça marche bien?
- Ça marche bien!

Uitându-m| prin catalogul lor, mi s'a p|rut c| nu sunt puŃi într'o ordine alfabetic|. Dar, de fapt, sunt foarte politicoŃi, într-atât încât fetele sunt trecute primele! M| gândeam c| la noi nu se Ńine cont - deci la noi exist| o egalitate a b|rbatului cu femeia - cel puŃin în acest sens!

În fiecare dimineaŃ, la ora 7, sun| trompeta Ńi m| credeam ca pe la noi la târg. Locatarii Sefroului l|sau g|leŃile cu gunoi în faŃa casei dis de dimineaŃ, iar omul cu trompeta le golea într'un coŃ de bambus special, dup| care îl arunca într-un camion. Ńi asta zilnic.

Ńi spuneam Moidemoiselle-i Sophie c| scrisul îl înŃeleg foarte uŃor, îns| ei vorbesc prea repede pentru mine, c| nu prea înŃeleg. Ńi, cum auzea, parc| de-aia îmi vorbea Ńi mai al dracului de repede!

Un marocan poate avea 4 femei! (prin lege!). Nu Ńtiu ce m'a f|cut, dar întrebam de unul dac| aŃ vrea s| am 4 femei, am r|spuns da! BineînŃeles c| omul a râs satisf|cut, Ńi mi-a spus c| ast|zi femeile nu mai vor ele s| fie mai multe la b|rbat, Ńi nici tinerii arabi nu vor mai mult de o nevast|, fiindc| trebuie s| fac| la fiecare câte o cas| separat|, s| stea câte o zi pe la fiecare (poate r|mâne 2 zile la una numai cu acordul celorlalte), s| le întreŃin| pe fiecare, Ńi s'ar putea s| aib| pân| la urm| câte zece copii cu fiecare - deci 40 de copii! Spre deosebire de europeni, femeile arabe nu-Ńi schimb| numele dup| al soŃului. Copiii, îns|, adopt| numele tat|lui.

Pl|cerea copiilor marocani era s| bat| tobele Ńi, în lipsa acestora, ori ce puteau: cratiŃi, cutii de conserve, Ńi tot felul de fierotenii. În acest timp, amicii lor aplaudau (b|teau din palme).

Înv|Ńasem s| num|r pân| la 10, Ńi-i spuneam gazdei. Aceasta mi-a ar|tat c| nu Ńtiu numai eu, ci chiar Ńi fetiŃa lor cea mic|, Siham, de 4 ani - Ńi a pus-o s|-mi demonstreze. (30.10.1982)

Ce uŃor Ńi banal s| fii francez Ńi s| predai, ca profesor, limba francez| la str|ini. Nici m|car literatura, doar scrierea Ńi citirea.

Rezistasem eu o bucat| de vreme, dar de prin noiembrie (1982) m'apucase o poft| de-a scrie poezii "marocane" - c| am l|sat totul balt|: Ńi matematic|, Ńi francez|.

V|zându-m| ca am Ńi versuri, m'au pus s| le compun poezii. AŃa c| *volens nolens* am scris. La început în român|, apoi eram

nevoit în francez|, iar ei îŃi traduceau în arab|. Nevast|-mea a zis s|-mi v|d de treab|, c| sunt om b|trân. Am dat în mintea lor?

Nu Ńtiu de unde mi se p|rea c| auzisem, sau chiar auzisem, c| aici exist| lapte de m|gar! AŃa c| m| duc în una din primele zile - cum eram un mare beŃiv de lapte, sau un mare sugar - la un butic Ńi întreb:

- Lapte de m|gar aveŃi?
- Nu. Dar doriŃi s| cump|raŃi?
- Tocmai asta e, c| nu doresc, de aceea întreb.
- Nu exist| lapte de m|gar.
- Atunci, dac| nu exist|, liniŃit pot s| cump|r.

Ńederea mea într-un or|Ńel mic, format numai din "medina" - o consideram ca o bun| poziŃie strategic| pentru a observa mai bine obiceiurile Ńi viaŃa localnicilor.

Am întreat, la început, atâtea naivit|Ńi, Ńi oamenii m'au ascultat cu calm Ńi mi-au r|spuns cu seriozitate, încât acuma nu-mi vine s| cred cum de-au avut atâtea r|bdare - eu n'aŃ fi avut cu mine!

Pân| la urm|, n'am avut încotro, Ńi am scris prima mic| poezie în francez| "La fille d'olivier", cu dedicaŃie "pour une arabe" - banal|: cu ritm, rim|, puŃin romantic|. TotuŃi le-a pl|cut, Ńi m'am bucurat c| le-am nimerit gustul. O elev| apoi mi-a tradus-o în... arab|, iar eu am scris în româneŃte cum se citeŃte... (10.11.1982)

Clima bun| se pare c| le permite nu numai dubl| recolt| pe an la produsele agricole, dar Ńi la copii! Marocul fiind printre Ńrile cu cea mai ridicat| natalitate.

Azi, un elev mi-a adus o carte de un prozator român: Constantin Virgil Gheorghiu, "La vingt-cinquième heure", tradus| din român| în francez| prin 1949, Ńi publicat| în FranŃa. VorbeŃte despre al doilea r|zboi mondial. Deci, citesc un scriitor român în... francez|. (12.11.1982)

Elevii unei clase de *septième lettres* m'au felicitat (dup| o lun| de Ńcoal|) pe la sfârŃitul orei:

- Bravo *monsieur*, e pentru prima dat| când înŃelegem Ńi noi ce ne explicaŃi.

Adev|rul este c| nici ei nu vroiau s| înŃeleag| pentru c| nu-i interesa matematica, la fel cum pe cei de la "science expérimentales" nu-i interesau limbile.

Lui N. Ivăchescu (profesor de matematică în Bânie) i-am trimis "o vedere... cu probleme!"

Duminică am fost la Ifrane, care e situat în Moyen Atlas. Localitate modernă, cu case având acoperișuri oblice - caracter mai puțin întâlnit în Maroc - gen vile mari.

Ne desfurta o atmosferă de toamnă europeană. Frunze multe căzute, galbene, alergau în bătaia vântului. Un soare puternic și contradictoriu, un vânt puternic. Răcoarea îmi rumenea obrajii.

Aveam pe noi pardesiuri cu gulerele ridicate, și mi-amintea nostalgia cu care începeam ca licean un nou an școlar în România.

Era vreme de scris poezii... Am făcut un tur al orașului, cu mama, apoi am fost la un liceu militar **de fete** unde Suhaïr fusese elevă și-și căuta foste amice.

Dar veneam, și mă băgam în mijlocul demonstrației, și mă pierdeam pe-acolo, trezindu-mă la sfârșit, când intrigat câte-un elev îmi spunea că n'a înțeles...

Trimisesem vederi și pe la niște personalități, în care le ceream câte-un sfat, dar bineînțeles că nu mă așteptam să-mi răspundă din 'înălțimea' lor.

În timp ce noi ne îmbrăcăm în Europa pentru a ne fi cald, africanii se îmbracă în Sahara (cu pânzele lor albe și largi ca niște saci) pentru a le fi răcoare.

Aveam elevi care scriau cu stânga, și care într-adevăr scriau stângaci!

Fiecare vineri este zi sacră în religia Islamică. Oamenii merg la moschei, cântă coranul, se roagă. Magazinele și școlile au programe reduse.

Ce mă enerva la franceza asta, că multe cuvinte se citeau la fel, dar se scriau și semnificau diferit. Alege atunci!

Mi se întâmplă des să mă ncurc, răsfoind prin dicționare, și nu rareori mă trezeam căutând un cuvânt francez în dicționarul român, sau invers!

Soarele acesta mediteranean, pe care îl iubeam atât (și eu și familia), cu cerul fără pic de nori, de un albastru curat încât, privind spre înalt, mă credeam pe fundul unui ocean liniștit, cu apă clară. Și, pe cât de cald era, pe atât de apos se-arta cerul.

De pe terasa locuinței mele puteam vedea, nu prea departe,

mun|ui înc|rca|ui cu z|pad| (numi|ui BOUYABLAN), |ui nu puteam gândi cum la Sefrou era atât de cald, iar la câ|iva pa|ui e z|pad|! |mi imaginam o iarn| cald|, cu lume f|când plaj| printre z|pezi, cu poe|ui intonând versuri.

Pentru un român, a înv|a bine francez| înseamn| a |ti mai întâi bine româna.

Aici se obi|nuia ca dup| ora 12 s| se zic| "Bonsoir". A|a încât, intrând în clas|, la ora dou| ziua, m| trezeam zicând Bun| seara!

29.11 82. M'am dus îmbr|cat în costum la |coal|. M-elle Martine mi-a zis c| sunt "elegant". Când am intrat în clas| elevii au început s| aplaude. Unul mi-a spus c|: acum da, ar|t ca un adev|rat... marocanroc.

Am întâlnit, în numele ar|be|ti, |ui "Dima", destul de r|spândit în România: Dima Abdelaziz!

Printre elevii mei b|rbo|ui |ui pleto|ui, cu capetele cre|e în cea mai mare parte, m| sim|eam un copil!

To|ui cunoscu|ui mei |ui necunoscu|ui r|mâneau perplex când auzeau c| au scrisoare din... Maroc. |ui, bineîn|eles, curiozitatea cre|tea. Dac|, pân| acum, eram un anonim, un coate-goale - plecarea mea în afar| m| crescuse în ochii lor: de|ui eram tot cel dinainte. Câte un critic, care nici nu b|gase în seam| am|râta-mi de plachet|, acum o vedea ca ie|it| din mâna unui mare talent, ad|uga |ui câteva superlative, iar în sfâr|itul scrisorii sale - bineîn|eles - c| nu uita s|-mi aminteasc| s|-i fac rost de un Larousse, ori mai |tiu ce alt lucru. Cam a|a se terminau mai toate epistolele primite din |ar|, excep|ie doar cele de la mama.

Mai mi-era înc| dor de via|a literar| din România, de agita|ia de acolo... Îns|, începeam treptat s| iau contact cu vasta cultur| francez|, apoi cu cea arab| - deloc de neglijat. Prima carte citit| a fost "Ramayam" a lui Omar Khayam, îns|, desigur, tradus| în francez|. Apoi, alt matematician poet: Raymond Queneau. Pe urm| Oulipo - Ouvroir de Littérature Potentielle (cu experimente artistice).

Nu |tiu de ce, dar to|ui |mi ziceau c| sunt bulgar. Trei profesori de sport mi-au adus un pachet de B.T. |ui m'au pus s| citesc. Spre norocul meu, |tiam pu|in literele chirilice. La sfâr|it, sportivmanii m| întreab| dac| noi |ui bulgarii vorbim aceea|ui limb|, sau dac| limba noastr| e ca a ru|ilor.

Alt| dat| un marocan m| întreab| ceva despre Fran|a, dar a intervenit la timp un surveiant, spunând c| eu nu |tiu c| sunt bulgar. Pentru mine "bulgar" însemn| un fel de necunos|tor.

Nu se terminase înc| anul |colar 1981-1982, eram profesor în România (la B|lce|ti), |i se zvonise c| voi pleca în Africa. Elevii ziceau: pleac| domn-profesor în |rile Calde!

Prin decembrie, vedeam în înaltul cerului puncte foarte mici |i negre, ca un fum, ce se rostogoleau |i se întorceau ca un voal plutind, |i care c|l|toreau probabil din Europa, se îndreptau c|tre sud, spre |rile mai calde.

Pl|cerea mea începe s| devin| aici: ascultarea unei muzici române|ti la un pahar de vin, |i s| plâng. Din când în când mai traduceam arabilor, foarte satisf|cut de cântecele mele.
(08.12.1982)

De la un timp M^{le} Sophie venea des în vizit| la noi, mai ales c| d|dea lec|ii de francez| so|iei. M'a bucurat când, citind pe un caiet de bucate al nostru, a în|eles multe cuvinte române|ti, spunând c| seam|n| cu cele spaniole |i franceze.

Printre profii de matematic| întâlnisem destui care se l|udau c| n-au memorie - |i c| ei deduc toate formulele.

Unui coleg i-am trimis o cadân| frumoas| |i dezbr|cat| - bineîn|eles pe o vedere. |i s'a sup|rat pe mine!

Întrucât cartea care o scosesem în |ar| nu era semnat| cu numele adev|rat, taic|-meu m| întreba de ce am scris-o cu porecl|?

În sfâr|it, începeam colaborarea pe la revistele de matematic|. Ne scriam unii altora într'o francez| care mai de care mai stricat|. De exemplu "Mathematics Teaching" îmi r|spundea într'o anglo-francez| teribil|:

"Dear monsieur Smarandache,

Merci

Beaucoup pour votre article. Nous sommes donné Cette article à Monsieur David Fielker, Le Editor de Mathematics Teaching. Il ecrire a Tu plus vite."

M| l|saser|, efectiv, paf! |i, pentru c| începuse în englez|: "Yours sincerely Shirley Ann Rooney Administrative Assistant."
Ça y est!! (14.12.1982)

Mare mi-a fost surpriza când am fost anun|at c| se vor face câteva traduceri în francez| din versurile mele prin M^{le} CHANTAL SIGNORET, la Département de Roumain, Aix-en-Provence, France!

În Maroc, bărbații pot avea până la 4 femei. Odată, un profesor berber, spunându-mi că e însurat, l-am întrebat dacă are 2 sau 3 femei.

"A, non, mi-a răspuns, une femme c'est déjà trop!"

Elevii au dreptul să se căsătorească din liceu. Un elev de-al meu m'a invitat la "mariaje"-ul său!

A venit ōi vacanța de iarnă (19.12.82 - 02.01.83). Însă, prin ultimele trei zile, elevii nu mai vin la ōcoală. Noi mărim vacanța, îmi spun ei, facem un "prolongement par continuité" (ce-i învâșam eu la matematică despre funcții), în sensul că, dacă n'au venit cu 3 zile înainte, acum lipsesc 'prin continuitate' până la sfârșit.

17.12.82. Am jucat un meci de fotbal cu arabii. Eram singurul străin printre ei... ōi chiar că m'am simțit străin!

Orașul în care locuiam noi, singura familie de români, era foarte mic - încât devenisem foarte cunoscuți. Când plecam cu Mihai la o plimbare, în jurul nostru se strângeau haite de copilași, care pur și simplu mergeau după noi și se uitau la noi, fără să zică nimic. Mihai, ca un micuț rege, în mașina lui de copil! (în franceză, cărucior = voiture d'enfant!), iar fetele cele mici ale gazdei îl țineau una de-o mână și alta de cealaltă mână. Mihai le botezase pe amândouă cu nume arabo-române, dar ele îi bungheau toate cuvintele lui, aproape că învățau românește odată cu el.

Ōi, oamenii ceilalți ne mai priveau din curiozitate, iar câte un ins, de nu știi unde, îți arunca câte-un "bonjour"!

Piața capitalistă preaiurea. Prețurile variaza după ora, după noapte sau zi, după client și mai ales după vânzător. Cumpărarea unei cantități mari ducea la micșorarea prețului unitar.

Trebuie să te tocmești de fiecare dată, și nu știi dacă ai fost înșelat, și cu cât. Primul preț care îți-l spune este dublu-triplu iar, dacă nu te hotărăști, începe prin "Le dernier prix est...", adică cel mai mic preț pe care îl acceptă vânzătorul. În fiecare joi este "Suc" - un fel de târg. Vin berberii de la "compagne", prețurile scad, lumea cumpără mult. Câte unii se aprovizionează joia pentru toată săptămâna.

Așa că aici viața înseamnă: "care pe care", cine înșală mai mult, cine duce mai mult de nas pe altul.

La început, obișnuit cu prețurile fixe de la noi, eram tentat să dau cât mi se cere. Tocmeala mi se părea o rușine. Dar mergeam însoțit de câte-un arab, care-l lua pe limba lui.

Mi se întâmpla deseori, când trimeteam scrisori pe la

universit|ă str|ine, s| primesc r|spuns în... român|. Surpriz|, desigur, pl|cut|.

În lumea capitalului concurenă e dur|. Banii primeaz|. Oamenii sunt aspri ca monedele. Toă vor s| câătige, toă se uit| numai dup| profit.

C|răle sunt apreciate doar în funcăie de vânzare. De aceea se public| mult pe teme de spionaj, de groaz|, de dragoste - ultimele prezentând pe coperă femeii cât mai sezy, dezbr|cate spre a atrage clienăi.

În Maroc, cele mai multe c|ră vin din Frană - de aceea preăurile sunt cam exagerate: de ordinul sutelor de dirhani.

Circulaăia seara este nesigur| prin Casablanca. La ora 8.00 eăti aproape atacat pe strad|, ag|ăat din nici nu-ă poă închipui ce motive.

Gândindu-m| acas|, m| apucau uneori crize de melancolie.

Când plecam cu Mih|iă prin oraă, femei se opreau ăi-l pupau pe el, apoi îmi mulăumeau mie.

În lume exist| ăi un r|zboi religios, pentru supremaăie: Creătinismul, Islamismul, Buddhismul... Mohammed a fost profetul Islamului în secolul VII, Peninsula Arabic|.

Arabii, în prezent, se g|sesc în anul 1403 dup| religia lor islamic|. Iar dupa Christos în 1983. Bine, îi întreb, ăi pe actele oficiale ce an se menăioneaz|?... ăi unul ăi altul, mi se spune.

12.01.1983. M'am sculat puăn gripat. Plecat la liceu, v|d mare zarv| în faă porăi. Strigau pe limba lor în gura mare. Grev|. Elevii au dreptul la grev|. Internii f|ceau grev| c| nu le convenea mâncarea de la cantin|. ăcoala era goal|. Profesorii ăi direcăunea în curte. Când mai venea câte un dasc|l, i se f|cea cuvenita primire cu fluier|turi ăi strig|te, iar acesta trecea repede cu capul plecat, parc| s| nu-l loveasc| sunetele grele ce i se azvârleau. Am intrat în clas|. Doar 1/3 din elevi.

13.01.83. G|ianu Gheorghe, Directorul Liceului <Petrache Poenaru> din B|lceăi, îmi scrie: "Profitaă pe cât posibil pentru a v| îmbog|ă spiritual. Este singura avere pentru care merit| s| fii ilicit!"

Mih|iŭ are un an ōi zece luni. Ōtie dou| cuvinte în arab|, unul în francez|, câteva în român|, iar celelalte pe limba lui. El zice la ceas "tic-tac", la veioz| "pami", la câine "ham-ham", la stilou "tata"(!), ōi la iepuraŭ "câŭ" . Mereu i se-atrage atenŭia "vezi s| nu facu buba la tic-tac", "s| nu faci buba la câti". Într'o zi m'am pomenit cu el chemându-m| "a tata <aji, aji>", adic| "vino" în arab|! Învlăse de la prietenaŭele lui de joac|.

Patru luni de la înstr|inare. Cânt| Maria T|nase. Mi-e dor de-acas|, mie dor de Cost, de profesorii-colegi. Când m| voi întoarce, voi face o beŭle tare. Mi-e dor de-acas|. Mi-e dor de mama, Tata-Lecu. Cum s'o zice dor în francez|? Nu exist| cuvânt francez care s| traduc| exact. M| gândesc ce-or face ei în clipa asta? Îmi vine s| l|crimez. N'am mai plâns demult. Nu ōtiu cum o mai fi.

07.02.83. Elevii devin tot mai interesaŭi de ŭara mea. M| întreab| cuvinte în român|, ōi alte lucruri despre mine. Discut|m fotbal. Sunt anunŭat c| în prim|vara lui '83 va avea loc o întâlnire între Maroc ōi România - la Marrakech. Elevii m| invit| s| vizion|m împrerun|, deŭi sunt cam 9 ore de tren. Mi se spune chiar c| se transmite la televizor. Pe-o "interrogation" un elev îmi scrie în spaniol|, pe care n'o cunosc, dar mai înŭeleg: Universidad Craïova, Dynămo Boujarest. Este foarte dulce s| auzi vorbindu-ŭ-se'n limb|. Chiar mie un francez mi-a m|rturisit c| vorbesc într'un stil anume limba lui, ōi c| o "stălcesc" într'un mod pl|cut.

07.02.83. M| simt tot copil, deŭi lumea îmi zice acum: Monsieur. Monsieur "Floren".

Proprietara nu ōtie francez|. Într'o zi, îi vorbea lui Ely în arab|, iar Ely îi r|spundea în român|!

10.02.83. Dup| câteva zile de soare bun m| pomenesc, într'o dimineaŭ, cu z|pad|! Pentru marocani z|pada e ceva rar, se întâlneŭte numai pe la munte. Priveam, din clas|, munŭi înz|peziŭi, casele cu promoroac|. Dac| pân| acum dormeam f|r| foc, trebuia s|-mi pun în funcŭiune "Ōofajul". În plus, a mai ōi nins ast|zi.

Marocanii se bucur| când cad fulgi de nea. N'a mai nins de 4 ani, îmi spun localnicii. Copii sunt veseli, ca iarna la noi. Sunt informat îns| c| numai aici, la munte, a nins. În rest, e cald ōi bine. Pe litoral se face plaj|! Iat| diferenŭa de clim|.

12.02.83. "Quel meilleur contact entre la Roumanie et la France que cet écrivain loufoque et décontracté", îmi scrie Mr. Pierre Charvieux, Maître ès Lettres, pe un volum ce mi-a d|ruit, "Rhinocéros", de Eugène Ionesco.

Martie Ői cald. Ūin cursuri cu uŏile deschise.

Am în clas| un elev: Baba Ali!

Femeile marocane îŏi poart| copiii în spate, ca niŏte broaŏte ũestoase cu carapace.

Vacanŭa de prim|var|. Elevii nu mai vin cu o s|pt|mân| înainte.

- Pourquoi?

- Nous sommes fatigués, Mousiur.

... Ői americanii |ŏtia...! Le trimiteam eu toate materialele în francez|, Ői ei îmi r|spundeau tot în englez|. Nici nu se deranjau cel puŭin s| traduc| cele câteva rânduri ale scrisorii. Profitau c| limba lor e internaŭional|. Dar asta îi înv|ŭa totuŏi leneŏi, majoritatea neŏtiind decât o limb|... În timp ce eu munceam dublu sau chiar triplu pentru traduceri între cele trei limbi.

Avantajul, dar Ői dezavantajul lor!

Venise c|ldura. Începea s| vin| c|nicula. Afar| extrem de cald, în cas| frig. Cl|dirile aveau ciment pe jos, construite din ciment - prev|zute pentru vremea torid|.

Francezii |ŏtia nu prea se omorau ei cu munca. Se ocupau mai mult cu distracŭii, plimb|ri, vizite...

În 6 luni, de când sunt în Maroc, m'am îmboln|vit de trei ori grav: puroi în gât (ceea ce în România eu niciodat| n'avusesem), Ői alte maladii manifestate diferit. F|ceam cunoŏtinŭ cu infecŭiile africane.

Trebuia s| m| c|lesc/obiŏnuiesc la microbii lor.

La fête du trône. Liceul meu d| o serbare. Őunt invitaŭ Ői profesorii str|ini. Se ũin piese de teatru, muzic| african| (unde toba are o mare c|utare), un fel de balet - dans susŭnut de fetiŏcane frumos costumate. Spectatorii sunt serviŭ cu ceaiuri Ői pr|jiturele. Gratuit. Sala e plin|. Elevii din sal| cânt|, url|, ũp|, strig|, Ői apoi mai sparg câte-un geam. Intervine poliŭa.

Tot spectacolul e în arab|, deci m| trezesc ascultând piese de teatru f|r| s| pricep o iot|. Pe la jum|tatea spectacolului,

plec. Afar| surveillant-ul general m| întreab| dac| mi-a pl|cut spectacolul. Mi-a pl|cuut, r|spund, dar n-am în|eles nimic!

De Cr|iun (1983), Al. Oprea îmi scrie:
"Drag| cons|tene ōi poete,/ îŭi trimit aceast| imagine,/ tot a unui poet - Eminescu -,/ pentru aŭi aminti de ŭar| ōi de/prietenii de aici, împreun| cu/ toate ur|rile de bine,/ pentru Noul An." Impresionant. M| face s| visez un pic la locuri p|r|site.

Dup| un obositor travai termin traducerea "problemelor cu ōi f|r|... probleme!" Ale mele. Cerând un sprijin pentru tip|rire, Ambasada îmi promite "un mare ajutor... moral". Pân| la urm|, nici pe-|sta nu mi l-a dat!
Cartea va fi, cic|, un "eveniment remarcabil al relaŭilor româno-marocane" - ōabloane comuniste.

Caut imprimerie pentru culegerea-mi de probleme. Nimeni nu se bag| din cauza semnelor matematice. În fine, închei un contract umilitor (24.3.83): neputând s| achit întreaga sum|, editura îŭi asum| toate drepturile a mai mult de jum|tate din tiraj.

Caut în libr|rrii cârŭ de poezie. Nu sunt. De ce, întreb. Nu se vând. Din când în când mai g|sesc câteva volume de clasici. Poezia tân|r|... lipseŭte cu des|vârŭire.

O clas| de "lettres" îmi face probleme (desigur, nematematice!). Chem profesorul ōi sanseorul. ōi, aceŭtia n|p|desc pe ei cu un potop de cuvinte în arab|. Cuvintele îi fac s| plece capetele în p|mânt, s| priveasc| ruŭinaŭi din când în când. Eu stau ōi ascult cum niŭte vorbe, care au atât efect asupra lor, trec pe lâng| mine paralele, f|r| s| pricep un dram, f|r| s| m| miŭte un pic.

Am cump|rat câte un exemplar din fiecare revist| francez| aflat| la chioŭc. Numai politic|, foarte senzaŭionale, bârfe. Cât de multe fotografii sexi, sau chiar mai decoltate... Societatea de consum. Foarte puŭin v|d literatur|. Câteva cronici fugitive. Observ c| autorii au mania de-a-ŭi scrie autobiografia. Multe romane de dragoste, pe coperŭi având femei goale, sau aproape goale, aŭezate în diverse poziŭii. Romane poliŭiste. La fel ōi filmele: sexi, de groaz|. Afiŭele reprezint| fie femei dezbr|cate, fie pistoale, karate, b|t|i. Societatea de consum.

Un elev a cunoscut un grup de români care construiesc la Nador un port. ōi-a înv|ŭat câteva expresii pe care mi le

adreseaz| cu mândrie: "Du-te la dracu!", "Te bag în m|-ta". Ba, pe deasupra, le mai zice Ńi'n gura mare prin clas|. Fetele m'au pus s| traduc. Chiar dac| vroiam, tot nu Ńtiam.

M| plimb prin Fès. Frumos oraŃ, fost| capital| imperial|. Îmi place bulevardul "Hassan II", cu Ńirurile de palmieri înalŃi, cu gr|din|. Într'o zi am îmtâlnit doi români: un bucureŃtean, Ńi un moldovean.

Vreau s| mai discut cu ei, dar afirm| c| se gr|besc Ńi n'au timp de mine. "Bravo, frate!"

NemŃi îmi scriu Ńi ei în limba lor. Cât| lupt| pentru supremaŃie, pentru a-Ńi impune limba, cultura, obiceiurile, indiferent dac| sunt bune sau rele! Dac| la englez| m| descurcam un pic, pentru german| n'aveam nici m|car un foarte mic pic, m|car dicŃionare! O s| l| r|spund Ńi eu în... român|!

Americanii m| fac membru al societ|Ńii lor de matematic|, cic| membru 'ordinar'! (aprilie '83 primit fiŃa de completat)

RuŃii îmi r|spund, la rândul lor, în rus|, Ńi regret| c| eu nu le scriu în... englez|!

Încerc s| scriu poezii în francez|. Mi-e dificil, fiindc| n'o simt ca pe român|. M| forŃez la niŃte metafore. Mamzel Martine, franŃuzaica, îmi spune c| sun| bizar în limba ei, chiar dac| exprimarea în român| mi se pare dr|guŃ.

Sunt anunŃat c| România a învins pe campioana lumii la fotbal: Italia.

11 aprilie'83: Întâlnit la Fès echipa de ciclism a României (juniori). CicliŃtii erau arŃi pe piele de soarele puternic marocan. Am discutat cu antrenatorul. Primul venit fusese un neamŃ. Noi eram trei români Ńi, la un moment dat, v|zând culorile echipei, am strigat din mulŃime: Hai România!

Marocul are o natalitate ridicat|: La fiecare 30 de secunde se naŃte un marocan. Trebuie sc| construite 1500 locuinŃe pentru noii veniŃi, cam 2 oraŃe ca Fès-ul pe an.

În prezent, copiii pân| la 15 ani constituie 47% din populaŃie! S'a estimat c|, dac| ritmul de creŃtere va r|mâne acelaŃi, în 1990 sau 2000 Marocul va fi un popor de Ńcolari!

06.5.83. Le-am dat o tez| mai grea. CâŃiva elevi mi-au cerut voie s| fumeze în clas|, ca s| poat| gândi.

10.5.83. Un italian, stabilit în Franța, care a studiat româna la Lyon, îmi scrie foarte simpatic pe o vedere:

"Bună ziua Florentin!

Mulțumesc pentru tale poezii foarte frumoase.

Ce este ta adresa de casă în Marocco?

Noastră adresă în Franța este acum (...)

Pe curând

Prietenie pentru ta familie".

11.5.83. Elevii nu mai vin alături (cu o lună jumătate părăsesc școala înainte) fiindcă e prea cald, îmi zic. Alții, cîc, sunt săraci și trebuie să lucreze pentru a plăti manualele și caietele anul viitor.

Simțeam de multe ori vidul din preajma mea: lipsa prietenilor din țară, a părinților, rudelor, lipsa altor români aici, la Sefrou.

Copilăria din Sefrou ne simpatiza. Strigau, cînd treceau pe lângă ei, care cum se pricepea. De exemplu, mie îmi ziceau "Bonjour, madame!".

Alteori mai aruncau după noi și câte-o piatră.

Văzut la Fès (mai '83) o piesă de Ionesco: "Jacques ou la soumission", montată de o echipă franco-marocană din Casablanca. Intrare gratuită. Programe gratuite. Cred că până la urmă o să se plătească și spectatorii - numai să vină! Săraca artă.

Interesantă piesă. Personaje mascate ca niște manechini.

Decorul: fără decor! Sau chiar lipsa decorului constituie un decor. Oție Ionesco, bineînțeles.

Jocuri de cuvinte, de idei care scapă urechii mele neînțelesă bine. Surprinzător, la sfârșitul piesei, francezul din dreapta mea îmi spune că nu a înțeles totul, că actorii marocani au mai făcut greșeli de pronunțare.

Mă laud bulgăroaicei că Ionesco e român, și că e celebru în toată lumea. Se scuză că nu-l cunoaște.

Marocanii se pregătesc pentru votare. Zarv, afișuri. Cîteodată și-un mic scandal.

Pluripartidism. Fiecare partid are culoarea sa reprezentativă.

Zidurile sunt colorate ca un mozaic, pozele candidaților sunt înșirate ca la cinema: oamenii serioși, fiecărui încredințându-te că el va face și va dregă dacă va fi ales.

Se țin discursuri lângă Moscheea principală. Seara, demonstrații.

La Sefrou se află la putere un partid pe care ei îl numesc socialist. Unul dintre noii candidați îmi este coleg, și anume: Monsieur Benouna.

Aflând c| sunt din Est, a ūnut s| m| cunoasc|.

Întâlnesc câŭva elevi de-ai mei cu "manifeste".

- Bine, zic, de ce nu le lipiŭ acum?

- La miezul nopŭii, îmi spun, este periculos... poliŭia...

R|mân perplex.

- Dar, continui, ceilalŭ de ce lipesc?

- Ei sunt alt partid.

Deŭi propagandiŭtii se omoar|, oamenii de rând par dezinteresaŭ.

Abdalatif, aŭezat al|turi, îmi ŭopteŭte:

- Lumea râde de candidaŭ. Oricare ar fi ales, lucrurile tot aŭa merg. Se schimb| doar ambalajul.

Începutul lui iunie '83. La Sefrou se ŭine anual S|rb|toarea Cireŭelor. Se strâng oamenii din împrejurimi.

Ca un adev|rat bâlci de la noi, de pe vremuri. Tiribombe, tarabe înŭirate, de n'ai loc s| te miŭti, puhoi de lume.

Mih|iŭ se d| în c|luŭ. ŭi place. Vânz|torii îŭi strig| marfa la microfoane. Micrifoanele url|. Sunt aŭezate aproape unele de altele. Este un adev|rat bâlci. La câteva magazine cu porŭelanuri apare o dansatoare, pe o mic| scen| improvizat|, spre a atrage clienŭii. Tot or|ŭelul e ca un furnicar. Petrecerea ŭine trei zile.

Vara asta nu pot s| vin în ŭar|. O s| m| 'sacrific' r|mânând pe litoralul marocan.

Începutul lui iunie. C|ldur| mare. Noaptea dorm cu ferestrele deschise, în slip. Dimineaŭa m| trezesc transpirat. Ziua îmbrac niŭte pantaloni scurŭ. În timpul amezii e greu de umblat. Se dep|ŭeŭc chiar 40 de grade. Lumea st| în case, moleŭit|. Dup| mas|, de obicei, se aŭpeŭte. Au dreptate elevii, este greu de judecat pe-o asemenea toropeal|. Spre sear|, c|ldura este agreabil|. Se poate ieŭi la plimbare.

Str|inii sunt reci, mai reci ca românii.

A început ramadam-ul. Parc| s'au schimbat toate. Marocanii tr|iesc mai degrab| noaptea, când au dreptul s| m|nânce. În timpul zilei li se interzice s| consume, s| bea, s| fumeze, s| fac|... dragoste! De la sc|p|tatul soarelui, când sun| sirena. La Rabat chiar se trage cu tunul. Îŭi intr| în drepturi pân| dimineaŭa, când soarele r|sare. La început iau o gustare, de obicei o sup| lung|, marocan|, bine fiart| ŭi destul de picant|, cu un fel de dulciuri îmbibate în miere, plus ceai. Se ia o pauz| cam de o jum|tate de or| ŭi, pe la 21.30, se m|nânc| iar.

Umblam ziua întreag| cu niŭte pantofi tociŭ, pr|fuiŭ, c| se rugau toŭi lustragiii de mine s| mi-i fac|. Dar degeaba.

Timp de o lun| de zile m| g|seam la strâmtoare: între Marea Mediteran| Ői Oceanul Atlantic, la Tanger.
M| bronzasem în aŏa hal, încât lumea mi se adresa pe strad| în... arab|!

Petreceam mult timp în faŏa libr|riilor. M| interesau, în deosebi, traducerile din român|. Ői mai g|seam: Mircea Eliade, care la Chicago scrie înc| în român| dar e publicat la Paris, Virgil Gheorghiu, de care n'auzisem nimic în ũar|.

Pe toate revistele Ői gardurile vedem scris despre "Dallas". Americanii |ŏtea, dac| au bani, fac din orice mediocritate o celebritate.

- Sunt din România.
- România? Care-i capitala, Bucurest sau Budapest?

Vara lui '83 o petrec în Maroc. P|rinũi m| aŏteptau în ũar|. Mi se scrie c| le e dor de noi, Ői c| au umplut toat| casa cu pozele noastre.
Aici e cald, bine. Poŏta Ői celelalte instituũi au program redus: 8-14.
Localnicii, dup| ce se scald| în râu, îŏi ud| tricourile, le storc Ői apoi le îmbrac| pentru a le ũine r|coare.

Am pl|tit 4 000 Dh ca s| scot culegerea de matematic|, fiindc| la întoarcere vreau Ői eu un post bun.
Prost eŏti. Cu banii |ia luai niŏte cadouri Ői le d|deai la cine trebuia, Ői erai sigur. Pentru carte te vor felicita, Ői atât.

De la un timp poŏta devenise foarte atent| cu mine: îmi aducea scrisorile gata desf|cute.

Apariũia culegeri mele de matematic| "Problèmes avec et sans... problèmes!" la Fès a fost salutat|. De exemplu, Biroul Român din Rabat mi-a sc|zut salariul pe luna septembrie 1983 cu câteva sute de dirhami.

Marele Eugène Ionesco îmi scrie c| g|seŏte "foarte interesant" manuscrisul meu de poezii paradoxiste: "Le seus du nou-sens". De aceea, mi-l trimite înapoi!

Pe la începutul anului '84 încep s| mi se comunice numai decese: Al. Oprea, Amza Pellea. Fiecare scrisoare îmi aducea câte-un mort.
M| durea mult moartea lui Oprea, pe care-l cunoscusem personal. Copil|rise cu taic|-meu Ői unchiul meu, era de pe meleagurile B|lceŏtiului. Nu-mi venea s| cred (fiindc| era înc| tân|r la 52

de ani). Când m| întâlnea îmi zicea " Scribe tu, în continuare, c| o s| vin| vremea când o s| Ńi publici".

În timpul verii beam câŃva litri de lichide pe zi. Nu ne era foame, ci mereu sete. F|r| acele limonade reci, nu Ńtiu ce ne-am fi f|cut.

CorrespondenŃa mea devine interesant|:
Stan Scott din Australia îmi scrie în francez| c| Ńtie Ńi puŃin| român|. Povl Scårup din Danemarca îmi r|spunde în român|. Leroy F. Meyers din Ohio (USA) îmi adaug| la sfârŃit: "Al D-voastre doresc binele cu anul Ńcolar nou". Helmut Berner din Germania de Vest îmi ureaz| "La mulŃ ani 1984" pe româneŃte.

SfârŃitul lui octombrie (1983), Ńi e înc| foarte cald. Ūin cursuri... cu uŃile deschise la perete.

Iarna. Afar| e cald, pe-alocuri se apropie de 20 de grade Celsius, în casa lor e îns| temperatur| sc|zut| - încât ajungem s| tremur|m de frig în chiar Ūrile calde.

D-l Philippe Arnauld îmi spune c| singurul scriitor român, pe care-l cunoaŃte, este... Eugen Ionescu!

Întreg 1983 petrecut în str|in|tate. AŃtept intrarea în Ūar|.

Greva s'a extins în Maroc. Elevii vin la Ńcoal| dimineaŃa, se aŃeaz| în faŃa intr|rii, Ńi: cânt|, strig|, fluier|. Vocifereaz|.

La Casablanca este, îns|, ConferinŃa Islamic| între Ūrile Arabe.

Ńcolarii de-acolo sunt într'o mic| vacanŃ, deci n'au început înc| rebeliunea. Toat| lumea aŃteapt| cu emoŃie activitatea celor din Casablanca.

Elevii protesteaz| împotriva guvernului. Cic| vor s| fac| revoluŃie... Profesorii vin la Ńcoal| Ńi ei, dar stau la soare în curtea liceului, citesc, sau scriu. Ca mine acum. Greva nu e limitat| în timp. Se fac manifestaŃi pe str|zi. PoliŃia a închis câŃva. Se lipsesc afiŃe pe ziduri Ńi arbori. Uneori e amuzant!

NiŃte prieteni îmi spun c| prin 1972 au f|cut grev| profesorii: m|rirea salariilor. Guvernul a cedat (dup| un an de nestudii).

Aflu c| România s'a calificat pentru Campionatul European în FranŃa. "L'équipe" scrie elogios despre fotbaliŃti. Ūi voi

vedea în culori la TV-ul marocan, care preia de la televiziunea francez|.

A|tept cu ner|bdare întoarcerea în |ar| |i'ntâlnirea cu prietenii. Avem noi restaurantul nostru unde st|m la un pahar de bere |i de vorb|.

Ianuarie 84.

Elevii sunt din nou în grev| împotriva unor decizii ale guvernului privind înv||mântul.

Exist| o sect| religioas| care interzice b|rba|ilor s| cânte vocal sau instrumental, ori s| danseze. Asta: pentru a nu-|i pierde masculinitatea.

|i, tot b|rba|i, trebuie s| poarte barb|, sau cel pu|in musta| - ca semn de virilitate. Dar ce se face un b|rbat a c|rui virilitate const| numai în musta|? (Adic|, recuno|ti poten|a unui b|rbat numai dup|... musta|?!)

Femeile n'au voie s| fumeze, pentru a nu-|i pierde feminitatea.

De|i afar| e cald (se poate face plaj| în luna ianuarie), în case e rece. Am un |ofaj, pe care-l utilizam mereu.

Mih|i |tie arab| mai bine ca noi. Odat|, mergând la Fès, i-am spus |oferului de taxi în francez| s| opreasc| |i, pentru c| acesta n'a în|eles, copilul i s'a adresat în arab|: "safi", adic| "gata".

M| gândesc c| anul acesta împlinesc 30 de ani. O vârst| care m| sperie. Nu mai sunt copilul ce umbla descul| la Olte|, sau dup| mure prin tufi|uri toat| ziua! |mi fac bilan|. Publicam prea pu|in, noi tinerii. Dar public| al|i |i pentru... noi! c|r| cu kilogramul! Parc| literatura ar apar|ine numai a doi-trei scriitori. P|cat! Nu avem nici încredere în noi. Editorii public| pe rela|i. |i-apoi, mai exist| |i acei proprietari... de reviste...

A murit Al. Oprea. Dar eu nu cred. La începutul lui decembrie |i trimisesem o scrisoare, care a ajuns când el sucombuse |i era deja îngropat... Scrisoarea s'a dus dup| el în groap|...

Marocanii au dou| recolte pe an.

Am scris o prim| poezie în francez| prin toamna lui 1982. Desigur trivial|, didacticist|. M| amuza îns| traducerea ei în... arab|! (Attention, în arab| se cite|te de la dreapta spre stânga, iar c|r|le încep de la... sfâr|it!)

Dup|amiaz|, centrul Sefrou-ului este plin de oameni, ieșii la soare ca gușterii din vizuini. Stau așezați direct pe pământ, sau pe pietre, cu turbanele albe pe cap, salvari albi. Este un amestec strident de alb și roșu și murdar. Căscioare sumbre, întunecoase, mici ca niște peșteri, contractează cu vile spațiale, uriașe ale celor înștri.

O săptămân| continu| de grev|. Cât va ține?... Un elev mi-a zis că pot să plec în România! Poliția a cules câșiva de pe străzi, și i-a băgat la zdup. Greviștii cer eliberarea colegilor. Rosita, bulgăroaica, se teme de o revoluție. Zice că a vorbit cu un omofor, dacă e cazul, să ne ducă până la Oujda și, de-acolo să trecem în Algeria, care e socialistă - noi, țaria din Est.

Gata, greva se termină.

Nu știu de ce toți au impresia că suntem slavi.
- Știi rusă? sunt întrebat.
- Nu.
- Bine, dar rusa e obligatorie la voi.
- Nu la noi, la bulgari.
- Păi, românii și bulgarii nu vorbesc aceeași limbă?...

Mi-am lăsat și barbă: din dorința de a nu avea barbă... deas! Am vreo trei luni (nici nu mai știu exact) de când nu m'am ras. Asta, pentru că aici se poartă. Oamenii cred că sunt marocan, și mă întreabă de ce nu 'vreau' să vorbesc arabă. Ce, te-ai franțuzit? Ți-ai lepdat limba?
- Domnule, eu nu sunt arab. Îi'ncep să o iau pe românește.
- Aa, sunteți portughez, că spaniola aș înțelege-o...

Belgianca mă pune să-i traduc din român în franceză niște texte pentru lucrarea ei de doctorat.

Nu știu ce anume m'a făcut să schimb macazul (matematică ---> literatură). Cred că șocul mutării de la statutul de școlar-student la viața-viață. Terminasem șef de promoție, aveam vise mari, vroiam să rămân la Universitate. Dar apare legea cu 3 ani obligatorii de stagiatură... Fac trei ani, apoi plec... în Maroc...

Câte războaie există, chiar și'n vreme de pace: război religios, război cultural, război politic, război ideologic, război economic, război financiar. Islamul, religia musulmanilor, cuprinde destule secte. Există un grup fanatic, care luptă ca tot globul să devină musulman. Spirit de clan. Marile puteri militare și economice, își impun

cultura (oricât ar fi ea de mediocr|), ideologia (oricât de nedreapt|), limba (oricât de imperfect|), moneda valutar| - ni le bag| pe gât nou|, |oția mai micii.

Arabii i-au colonizat pe berberi, iar francezii i-au colonizat pe arabi. Oî, lanuîl de coloniz|ri, peste alte coloniz|ri, nu este sfârôit.

Oh, cum această dezvoltare duce la nedezvoltare!
Americaniî nu cunosc limbi str|ine. Sunt muluîmiuî c| engleza lor e internaîional|.

- Bine, este întreat Mister americanul Peter, sosit pentru un an la Sefrou s| predea englez|, nu înv|taîuî Oî Dv. m|car francez| sau spaniol|, sunteî aici printre ei, sau la doi paîi de ei.

- Eh, cu limba mea eu m| descurc oriunde. Mai degrab| învaî ei engleza.

Prin ianuarie-februarie 1984 am luat contact cu un grup parizian de literatur|, Oulipo, din care f|cuse parte Oî matematicianul-poet Raymond Queneau. Toate bune aflând c| le citesc creaîile, c| m| intereseaz| stilul lor. Dar, când s| le trimit Oî eu pentru biblioteca oulipian| producîi literare, nu le-a mai pl|cut.

Secretarul general, Paul Fournel, mi-a r|spuns, foarte r|spicat, c| în această "bibliotec|" (ciudat nume de revist|) nu public| decât membrii oulipo, Oî numai ei - f|r| comentarii. Mi s'a recomandat, în schimb, s| cump|r Oî s| studiez publicaîile lor. Vorba 'ceia: deOtepîi s| scrie, Oî proîi s| citeasc|!

I-am b|gat, bineînîeles, Oî eu... pe uîa din dos! Unde trebuia.

De când devenisem membru al Societ|îi Americane de Matematic|, primeam tot felul de scrisori din SUA sau Anglia prin care mi se propuneau: ba s| mai pl|tesc dolari pentru trimiterea abonamentului prin avion, sau s| contribui la m|rirea fondului asociaîiei, sau s| cump|r tot felul de c|rî sau reviste care nu m| interesau. M| gândeam: oare nu le era ruîine s| tot cear| la bani? Lor, acestor cerîetori... milionari!?

Dar ei scot bani din piatr| seac|. Spoliaz|.

Africanii se plâng c| europenii sunt rasiîi, în special francezii, belgienii, olandezii. Dar cum se simte un alb în Africa? Copii se ûn dup| el, îi strig|. Cei mai în vârst| râd.

De ce-or râde ar|boii când un str|in trece prin apropiere? Nu Oîtiu, poate fiindc| nu e arab. Sau, fiindc| e alb.

Exact, negrii râd de un alb fiindc| nu e... negru. Prin Zair, îmi povestea un fost cooperant, nu poî s| te duci nici la piaî, c| negresele dau cu roîi în tine. Cump|r|turile le faci însoît de câte un localnic. Vânz|torii sunt aîa de dr|guî cu clientela

str|in|, încât ridic| pre|ul de dou|-trei ori. Ei nu consider| asta furt sau în|el|torie, ci "beneficiu". La ei acas| africanii sunt rasi|ti împotriva albilor (de|i pare un paradox), sau cel pu|in xenofobi.

Tr|iesc mul|u sub nivelul s|r|ciei. Monsieur Driss îmi spune c| e obi|nuit s| m|nânce prost. Dac| se îndoap| bine, cade bolnav fiindc| stomacul lui e obi|nuit cu pu|in! Deci, a ajuns la concluzia c| pentru nevoia|i cel mai bine e s| m|nânce în continuare prost!

Driss î|i f|cuse studiile în Belgia unde, neavând bani, a trebuit s| îndure foamea. De-atunci are dureri de burt|.

Bulg|roaica ascult| în fiecare zi |tirile din Bulgaria, ba chiar |i buletinul meteo.

Proprietarul îmi zise c| trebuie s|-i pl|tesc fiindc|, de fiecare dat| când ies, îi privesc gr|dina.

A|adar amenin|at de elevi: unul din terminal| mi-a zis c'o s| v|d eu la sfâr|itul anului (ce-o s| v|d eu, m| întreab| |anseorul?), iar altul cic| o s|-mi sparg| capul!

A|tept cu ner|bdare întâlnirea cu |ara, cu to|u cei care m| a|teapt|. Vom cobor| la Bucure|i.

Elevii primeau o adev|rat| pl|cere s| m| aud| vorbind arab|. M| provocau. Uneori le mai ziceam câte un cuvânt sau expresie, spre amuzamentul general.

Vara '84.

Odat| ajuns în |ar|, vame|i din Otopeni mi-au confiscat un radiocasetofon (pentru electronice se pl|tea vam| 100%, dar la pre|ul fixat de ei, încât ajungea mai scump decât d|dusem pe aparat în Maroc). Inspectoratul Dolj m'a 'r|spl|tit' nu doar ca suplinitor din nou, ba |i cu jum|tate de norm|, iar mai târziu aveam s| 'beneficiez' |i de interdic|ia de-a publica chiar articole matematice (vreau s| zic, nepolitice).

Aterizarea mea în |ar| devenise mai mult decât... promi|toare. A|a c|, nostalgia |i patriotismul s'au dovedit de dou| parale!

Du|ul rece, al vie|i române|i, m'a trezit la realitate. A început s| m| prind| remu|c|rea regretului c| n'am FUGIT în Canada, zona francofon|, cum f|cuser| al|i mai iste|i.